

14—15 november

Debatter m. m.

Torsdagen den 14 november

	Sid.
Svar på enkla frågor:	
av herr Björk (s) ang. utbyggande av statistiska centralbyråns möjligheter att åtaga sig opinionsundersökningar, m. m. . .	5
av herr Berglund (s) ang. väntetiderna vid dermato-allergo- logiska kliniken på Karolinska sjukhuset	7
Om utredningar angående hälso- och sjukvården	8
Om viss ändring av teletaxorna	14
Om användningen av markfotogrammetri inom kulturminnesvår- den	15
Viss upphandling vid lokaliseringsstöd	16
Om upphävande av lagen om tillsättning av fluor till vattenled- ningsvatten	17
Änkepensionen inom den allmänna försäkringen	23
Om ökat lokalt inflytande över allmänningsskog	25
Om ändring av koncessionsbestämmelserna angående linjetrafik för personbefordran	30
Om avgiftsfritt tillträde till Kullaberg	32
Barn- och ungdomsfostran samt ungdomsvård	36
Upphävande av näringsfrihetsförordningen	39
Begränsning av svavelhalten i eldningsolja	43
Interpellationer:	
av herr Björk (s) ang. lämplighetsprövning av blivande präster	46
av herr Hübinette (h) ang. transport av vapen m. m. i järn- vägsvagn	48

Fredagen den 15 november

Meddelande ang. enkel fråga av herr Österdahl (fp) ang. sjuk- penning vid arbetsvård	50
---	----

Samtliga avgjorda ärenden

Torsdagen den 14 november	Sid.
Bevillningsutskottets betänkande nr 61, om ändrad lydelse av 4 § förordningen angående omsättningsskatt å motorfordon i vissa fall	8
Statsutskottets utlåtande nr 148, ang. studentkårernas verksamhet	8
— nr 149, ang. vissa pedagogiska och undervisningsorganisatoriska frågor m. m.	8
— nr 150, om sänkning av åldern för intagning av elever till sjukvårdsbiträdeskurser	8
— nr 151, ang. utredningar om hälso- och sjukvården och om huvudmannaskapet för ålderdomshem samt en översyn av provinsialläkarväsendet	8
— nr 152, om ökade resurser för behandling med konstgjord njure	14
— nr 153, om fria resor för handikappade barn och ungdomar på institutioner	14
— nr 154, om åstadkommande av bättre överensstämmelse mellan länsindelning och domkretsindelning, m. m.	14
— nr 155, om försöksverksamhet för ökad regional radioverksamhet	14
— nr 156, om ökad trafikinformation genom radio	14
— nr 157, om dels viss ändring av teletaxorna, dels anpassning av telefontaxsystemet till ändrade kommungränser	14
— nr 158, om användningen av markfotogrammetri inom kulturminnesvården	15
— nr 159, om viss utredning angående Stegeborgs slottsruin	16
— nr 160, ang. befrielse för fiskefartyg i utrikes trafik från avgiftsskyldighet beträffande oljelagring	16
Bankoutskottets utlåtande nr 57, om tillämpning av upphandlingskungörelsens bestämmelser på kommunal upphandling, m. m.	16
— nr 58, ang. viss upphandling vid lokaliseringstöd	16
Första lagutskottets utlåtande nr 40, om dels boxnings straffbarhet, dels förbud mot professionell boxning	17
Andra lagutskottets utlåtande nr 48, om åtgärder för att minska tobakskonsumtionen m. m.	17
— nr 55, om förbud mot tillsats av bly i motorbensin	17
— nr 56, om upphävande av lagen om tillsättning av fluor till vattenledningsvatten	17
— nr 57, om viss ändring av skollagens bestämmelse angående undervisningens målsättning	23
— nr 58, om ersättning från den allmänna försäkringen för läkemedelskostnader vid vissa akuta sjukdomsfall	23
— nr 59, ang. änkepensionen inom den allmänna försäkringen	23
— nr 60, om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension	25

	Sid.
Tredje lagutskottets utlåtande nr 58, ang. rätten att förvärva skogsfastighet	25
— nr 60, om ökat lokalt inflytande över allmänningskog	25
— nr 61, om ändring av koncessionsbestämmelserna angående linjetrafik för personbefordran	30
Jordbruksutskottets utlåtande nr 35, om avgiftsfritt tillträde till Kullaberg, m. m.	32
— nr 36, om skydd mot erosion vid Löderups strandbad	36
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 46, ang. barn- och ungdomsfostran samt ungdomsvård	36
Bevillningsutskottets betänkande nr 63, om ändrad lydelse av 1 § 1 mom. förordningen angående skatt för hundar	39
Tredje lagutskottets utlåtande nr 63, om upphävande av förordningen angående utvidgad näringsfrihet, m. m.	39
— nr 64, ang. dels begränsning av svavelhalten i eldningsolja, dels lagstiftning rörande miljövård m. m.	43

Torsdagen den 14 november

Kammaren sammanträdde kl. 10.30.

Justerades protokollet för den 6 innevarande månad.

Herr TALMANNEN yttrade:

Morgondagens plenum, som i den preliminära planen utsatts till kl. 10 eller 14, kommer att börja kl. 14 och blir endast ett bordläggningsplenum.

Ang. utbyggande av statistiska centralbyråns möjligheter att åtaga sig opinionsundersökningar, m. m.

Hans excellens herr statsministern ERLANDER erhöll ordet för att besvara herr Björks (s) fråga angående utbyggande av statistiska centralbyråns möjligheter att åtaga sig opinionsundersökningar, m. m., vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 6 november, och anförde:

Herr talman! Herr Björk har frågat mig om jag mot bakgrunden av opinionsmätningarna inför det senaste andrakammarvalet anser att det föreligger behov av dels att utbygga statistiska centralbyråns möjligheter att åta sig opinionsundersökningar, dels att för statliga eller statligt finansierade institutioner och organ ytterligare inskräpa betydelsen av att hos privata opinionsmätningensinstitut beställda undersökningar uppfyller högt ställda krav på vetenskaplig noggrannhet.

Hos statistiska centralbyrån ombesörjs opinionsundersökningarna av dess utredningsinstitut, som har till uppgift att på uppdrag av myndigheter, kommittéer eller andra organ utföra statistiska undersökningar och bedriva statistisk konsultationsverksam-

het. Utredningsinstitutet är affärsdrivande och expanderar i takt med efterfrågan, varför statsmakterna inte behöver fatta särskilda beslut om utbyggnad av institutet för att det skall kunna åta sig opinionsundersökningar. Jag vill också erinra om att statistiska centralbyrån i sin anslagsframställning för budgetåret 1969/70 begärt medel för metodstudier rörande politiska opinionsundersökningar. Denna fråga prövas för närvarande i budgetarbetet.

Beträffande herr Björks andra fråga vill jag understryka att Kungl. Maj:t så sent som år 1966 i en kungörelse anbefallt statliga myndigheter att anlita centralbyråns utredningsinstitut för statistiska undersökningar. Herr Björks synpunkter är sålunda redan tillgodosedda. Men jag vill gärna ytterligare understryka betydelsen av att hos privata opinionsmätningensinstitut beställda undersökningar uppfyller högt ställda krav på vetenskaplig noggrannhet.

Herr BJÖRK (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsministern för hans svar på min fråga. Jag antar att statsministern skulle kunna instämma, om jag hävdade att den aktuella situationen på opinionsmätningarnas område i vårt land inte är tillfredsställande. Opinionsmätningarna har uppenbarligen kommit för att stanna både på det politiska området och på andra områden. Metodiken kan vara av stort värde, inte minst när det gäller att planera samhällets insatser på olika områden. Vilket värde de direkta politiska opinionsmätningarna har kan givetvis diskuteras, men eftersom de håller på att bli ett element i vår demokrati är det ju utomordentligt angeläget att de fyller högt ställda krav på noggrannhet.

Ang. utbyggande av statistiska centralbyråns möjligheter att åtaga sig opinionsundersökningar, m. m.

Det är väl ingen tvekan om att den statistiska vetenskapen i vårt land står på en hög nivå. Det är då desto mera beklagligt om vår högsta statistiska expertis inte har tillräckligt inflytande på den verksamhet som bedrivs på detta område. Jag har uppriktigt sagt ett intryck av att det finns litet för stort utrymme för charlataner inom svensk opinionsbildning, och det vore illa om detsamma skulle bli fallet i fråga om opinionsmätningarna.

Nu ger statsministern på ett par punkter positiva och glädjande besked. Han understryker statistiska centralbyråns expansionsmöjligheter på det här fältet. Han betonar också att byrån önskar ytterligare medel för metodstudier. Jag vill på den senare punkten uttrycka en förhoppning att denna framställning behandlas välvilligt i budgetarbetet. På den förra punkten får man väl som utomstående ett intryck av att statistiska centralbyråns möjligheter i dag ändå inte är helt tillräckliga för att tillgodose alla aktuella önskemål. Jag kanske kan komplettera med att fråga i vad mån expansionen kan väntas fortsätta så att byråns kapacitet blir tillfyllest.

Vad beträffar min andra fråga hänvisar statsministern till en kungörelse från 1966. Det kanske inte är exakt svar på min fråga, men jag är tacksam för att han ytterligare understryker den andra synpunkt som jag var angelägen om att framhålla, nämligen att i den mån man alltjämt är nödsakad av ett eller annat skäl att anlita privata institut så måste kontrollen över deras undersökningsmetodik vara utomordentligt skarp.

Jag ber att på nytt få tacka för svaret.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Jag har egentligen begärt ordet bara för att bekräfta den förmodan som herr Björk uttalade, nämligen

att jag i stort sett delar hans kritiska inställning till vissa tendenser på den privata opinionsundersökningsfronten. Från det socialdemokratiska partiets sida har vi inte dolt att vi har betraktat de opinionsundersökningar som förekommit med — låt oss begagna ett milt uttryck — stor tvekan. Vi hade också trott att det skulle ha varit möjligt att komma fram till metoder vilka lika väl som de amerikanska undersökningsinstitutens metoder skulle kunna ge en betydligt bättre vägledning. Det var närmast förbluffande att konstatera, hur nära de amerikanska undersökningsresultaten omedelbart före valdagen kom valresultatet i detta väldiga land med så många olika intressen och grupperingar. På den punkten råder det alltså inga delade meningar mellan herr Björk och mig.

Herr Björk kompletterade sin första fråga med att fråga om jag tyckte att utvecklingstakten inom statistiska centralbyråns undersökningsavdelning är tillfredsställande. Ja, det beror på vad man menar. Den är ganska snabb. Jag skall lämna ett par siffror. 1966/67 uppgick beställningarna hos statistiska centralbyrån till 6 miljoner kronor och 1967/68 till 9 miljoner kronor, vilket innebär att den omfattning i vilken man anlitar statistiska centralbyrån för sådana här undersökningar ökat med 50 procent under denna tid. Det innebär ju också på sitt sätt en kritik av de privatverkande undersökningsinstitutet när det statliga institutet på detta sätt rycker fram.

Antalet personer som är sysselsatta hos statistiska centralbyrån är för närvarande 60 akademiker och 30 biträden. Därtill kommer en fältorganisation på omkring 600 personer. Vid stora beställningar anlitas dessutom tillfällig personal.

Det är alltså en utveckling, som är snabb, men det är klart att man kan säga att inte ens den är tillfredsställande. Ju starkare statistiska centralbyråns

Ang. väntetiderna vid dermato-allergologiska kliniken på Karolinska sjukhuset
undersökningsavdelning blir, desto mer effektiv och desto mer tillförlitlig blir den naturligtvis.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. väntetiderna vid dermato-allergologiska kliniken på Karolinska sjukhuset

Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet **ASPLING** erhöll ordet för att besvara herr *Berglunds* (s) fråga angående väntetiderna vid dermato-allergologiska kliniken på Karolinska sjukhuset, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 8 november, och yttrade:

Herr talman! Herr Berglund har frågat om jag uppmärksammat de långa väntetiderna vid allergologiska kliniken vid karolinska sjukhuset och vilka åtgärder jag ämnar föreslå för att komma till rätta med de berörda förhållandena.

Direktionen för karolinska sjukhuset har nyligen beslutat tillföra kliniken en underläkarsjänst från hudkliniken. Vidare har direktionen i sina anslagsframställningar för nästa budgetår bl. a. begärt medel för en tjänst som biträdande överläkare vid allergologiska kliniken. Frågan prövas f. n. i samband med budgetarbetet.

Herr **BERGLUND** (s):

Herr talman! Jag skall be att få tacka socialministern för svaret. Jag är dock inte säker på att den vidtagna åtgärden kommer att visa sig tillräcklig.

Man kan säga att allergivården är en del av miljövården. Allergiska sjukdomar uppkommer på grund av att människor inte tål luften, reagerar mot hem- eller arbetsmiljö, mot läkemedel och mot en del förhållanden som det moderna samhället skapar. Dessa sjukdomar har en tendens att breda ut sig. Olika människor reagerar också olika

mot de sjukdomsalstrande faktorerna — somliga tål dem utan vidare, medan andra kan löpa risk att komma i allvarlig fara för sin hälsa.

Det är väl klart att forskning behövs på detta område för att verkligen bena ut problemen. Det kommer oupphörligen nya saker som är sjukdomsalstrande. Man borde därför enligt min mening överväga att göra allergologin till en särskild läkarspecialitet. Det skulle stimulera forskningen på området och dra läkare till specialiteten som ägnar sig åt den. Jag tror att en sådan åtgärd är motiverad också med hänsyn till framtidsbehovet — ju mer den tekniska utvecklingen går framåt och ju fler nya läkemedel vi får, desto större blir risken för allergiska sjukdomar som kräver vård och som är synnerligen besvärliga.

Jag hemställer att statsrådet måtte följa detta problem och välvilligt pröva hela frågan med sikte på framtiden vid den budgetbehandling som väl nu är i gång.

Herr statsrådet **ASPLING**:

Herr talman! Att väntetiderna vid kliniken ökat har delvis berott på att Södersjukhusets allergologiska poliklinik en längre tid inte fungerat. Numera har emellertid läkartjänsten vid denna senare klinik kunnat besättas, och verksamheten bedrivs där i avsedd omfattning, vilket avlastar karolinska sjukhusets allergologiska klinik. Det finns alltså anledning att tro att nämnda åtgärder skall medverka till att väntetiderna vid kliniken nedbringas. Jag har ju för övrigt i mitt svar pekat på att framställning gjorts om en ytterligare förstärkning och att den frågan nu prövas i samband med budgetarbetet.

Socialstyrelsen har i anslutning till behandlingen av några motioner här i riksdagen bl. a. varit inne på detta spörsmål, och det finns kanske anledning att här återge socialstyrelsens uppfattning. Man säger att allergivår-

Om utredningar angående hälso- och sjukvården

den starkt måste uppmärksammas vid den fortsatta utbyggnaden av sjukvårdsorganisationen. Man refererar till motionerna och framhåller, att allergisjukdomarna är mycket vanliga och har mångskiftande karaktär. Styrelsen säger vidare: »Våra kunskaper om uppkomsten av dessa sjukdomar är emellertid ännu delvis bristfälliga, och våra undersöknings- och behandlingsformer är ofta osäkra. Vissa nya vetenskapliga rön inom den immunologiska forskningen, bl. a. vunna av svenska forskare, ger emellertid förhoppningar om att diagnostiserings- och därmed behandlingsmetoderna på allergologins område skall kunna successivt förbättras. Inriktningen av allergivården liksom frågan om dess framtida organisation kan enligt socialstyrelsens uppfattning komma att påverkas av de nya vetenskapliga landvinningarna.»

Detta är ett påpekande från socialstyrelsens sida som jag tycker är så väsentligt att det bör tillföras debatten här i dag.

Herr BERGLUND (s):

Herr talman! Jag konstaterar att socialstyrelsens syn på dessa frågor överensstämmer med min syn. Efter statsrådets anförande hoppas och tror jag att han kommer att beakta dessa frågor med hänsyn till den stora betydelse som de har för framtiden.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 158, med förslag till lag om ändring i utlänningslagen den 30 april 1954 (nr 193), m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 4 § förordningen den 23 november 1956 (nr

545) angående omsättningsskatt å motorfordon i vissa fall jämte motioner.

Vad utskottet i detta betänkande hemställt bifölls.

Anmälades bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 332, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 4 § förordningen den 23 november 1956 (nr 545) angående omsättningsskatt å motorfordon i vissa fall jämte motioner.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i betänkande nr 61 bifölles även av andra kammaren.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 148, i anledning av motioner angående studentkårernas verksamhet;

nr 149, i anledning av motioner angående vissa pedagogiska och undervisningsorganisatoriska frågor m. m.; samt

nr 150, i anledning av motion om sänkning av åldern för intagning av elever till sjukvårdsbiträdeskurser.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om utredningar angående hälso- och sjukvården

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 151, i anledning av motioner angående utredningar om hälso- och sjukvården och om huvudmannskapet för ålderdomshem samt en översyn av provinsialläkarväsendet.

Statsutskottet hade till behandling förhaft

dels de likalydande motionerna I: 228, av herr *Dahlén m. fl.*, och II: 299, av herr *Wedén m. fl.*, vari, såvitt nu vore i fråga, anhållits,

Om utredningar angående hälso- och sjukvården

a) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte föreslå tillsättandet av en parlamentarisk utredning med uppgift att utreda och framlägga förslag rörande hälso- och sjukvårdens struktur och inriktning — avvägningen mellan öppen vård och olika former av slutenvård, huvudmannaskapet för långtidsvård och åldringsvård m. m.,

b) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte föreslå tillsättandet av en parlamentarisk utredning med uppgift att utreda och framlägga förslag rörande personalsituationen inom hälso- och sjukvården — personalbehov och personaltillgång, utbildningskapacitet, personalutnyttjande etc.,

dels de likalydande motionerna I: 587, av herrar *Wikberg* och *Johan Olsson*, samt II: 720, av herr *Jonasson m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om en översyn av provinsialläkarväsendet i enlighet med vad som anförts i motionerna,

dels ock motionen II: 404, av herrar *Antonsson* och *Dahlgren*, vari föreslagits, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att frågan om ändrat huvudmannaskap för vården vid ålderdomshem — så att denna överfördes från primärkommuner till lands-ting — skyndsamt måtte utredas.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 228 och II: 299 i vad de avsåge en parlamentarisk utredning om hälso- och sjukvårdens struktur och inriktning,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 228 och II: 299 i vad de avsåge en parlamentarisk utredning om personalsituationen inom hälso- och sjukvården,

3. att riksdagen måtte avslå motionen II: 404 samt

4. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 587 och II: 720.

Reservationer hade avgivits, utom av annan,

1. beträffande en parlamentarisk utredning om hälso- och sjukvårdens struktur och inriktning, av herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Mundebo* (fp) och *Westberg* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 228 och II: 299, såvitt nu vore i fråga, måtte föreslå Kungl. Maj:t att tillsätta en parlamentarisk utredning om hälso- och sjukvårdens struktur och inriktning;

2. beträffande en parlamentarisk utredning om personalsituationen inom hälso- och sjukvården, av herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Mundebo* (fp) och *Westberg* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 228 och II: 299, såvitt nu vore i fråga, måtte föreslå Kungl. Maj:t att tillsätta en parlamentarisk utredning om personalsituationen inom hälso- och sjukvården.

Herr **JACOBSSON, PER**, (fp):

Herr talman! Författaren Eyvind Johnson har i något sammanhang präglat den korta och kärnfulla satsen: »Det är livsfarligt att leva.» Även om denna något underfundiga formulering rymmer en paradox så ligger det väl ändå mycken sanning i den så till vida att ännu är det, såvitt jag känner till, ingen som lyckats överleva.

Vi lär väl aldrig kunna tillskapa en sjukvårdsorganisation, som blir så fulländad att alla kan överleva och det vore väl förmodligen inte heller önskvärt. Men det är önskvärt att vi försöker skapa en sådan sjukvårdsorganisation och utnyttjar våra sjukvårdsresurser på sådant sätt att de kan tillvarata vetenskapens och teknikens landvinningar och på bästa möjliga sätt fylla

Om utredningar angående hälso- och sjukvården

den uppgift som sjukvården väl ändå har.

Diskussionen om sjukvårdens och åldringsvårdens förutsättningar, resurser och målsättning kommer väl alltid att hållas levande, eftersom de vetenskapliga och tekniska framstegen och förändringarna och den hårt drivna specialiseringen sörjer för en ständigt pågående revolution på detta område. Man kan beklaga — och jag gör det — att debatten omkring dessa frågor stundtals har blivit ganska inflammerad. Jag vill inte anklaga någon för detta; jag vill bara konstatera att debatten samtidigt i alldeles särskild grad engagerar. Detta kan väl möjligen bero på att det gäller frågor som på ett så omedelbart sätt berör oss alla.

Jag är den förste att erkänna att det har gjorts oerhört mycket på detta område under exempelvis de senaste 20 åren. Om man börjar studera siffrorna blir man imponerad. Framför allt när det gäller kostnaderna finner man att dessa har mångdubbplats under denna period.

Jag är starkt medveten om att det måste finnas gränser för vad samhället kan satsa på olika vårdformer inom sjukvård och annan vård, men jag är inte helt övertygad om att det endast är en fråga om pengar. Är det inte också i mycket hög grad en fråga om samordning, organisation och planering?

Kan vi i dag med gott samvete säga att vårdplatserna på våra sjukvårdsinrättningar rationellt utnyttjas för patienter som verkligen behöver just ifrågavarande typ av sjukhusvård? Kan vi säga att den slutna och öppna vårdens resurser på ett tillfredsställande sätt kunnat samordnas, eller kan vi säga att balansen mellan olika vårdformer är precis vad den borde vara? Är personalsituationen helt tillfredsställande? Är utbildning, vidareutbildning och samordning av de personella resurserna bra i alla avseenden? Kan vi lugnt säga att våra vårdresurser är anpassa-

de till de nya och förändrade vårdbehov som utvecklingen ställer oss inför i ett samhälle som snabbt ändrar struktur? Man kan också fråga sig om vi gör en rimlig satsning när det gäller den förebyggande vården och hälsovården. Även om vi satsar mycket måste vi sannolikt räkna med att efterfrågan på sjukvård och vård i olika former kommer att öka i fortsättningen, trots att vissa faktorer i samhällsutvecklingen rimligtvis borde medverka till att minska behoven på vissa områden. Men det finns andra faktorer som verkar i motsatt riktning. Vi får en ökad medellivslängd, ett relativt sett ökat antal människor i de höga åldrarna. Där får vi ett ökat vårdbehov som framför allt är starkt personalkrävande. Vi har en ökad stress och stigande giftkonsumtion, och vi har alla dessa typiska sjukdomskategorier som uppenbarligen följer med en allmän välståndsutveckling.

Jag tvivlar på att någon kan åta sig att besvara alla dessa frågor eller att vi har en sjukvårdsorganisation som kan tillgodose alla dessa skiftande krav.

Vi som står för de reservationer som har fogats till detta utskottsutlåtande finner det angeläget att man på parlamentarisk väg får en utredning och genomlysning av dessa problem — det gäller frågan om sjukvårdens struktur och inriktning lika väl som de frågor som sammanhänger med personalsituationen.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till de två reservationer som är fogade till detta utskottsutlåtande.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Herr Jacobsson var litet filosofisk i början. Han citerade Eyvind Johnson och kom med den fullt riktiga reflexionen att det är livsfarligt att leva. Det är riktigt, som han sade, att ingen överlever, alla kommer vi förr eller senare att lämna detta jordiska. Om vi gör det förr eller senare genom

Om utredningar angående hälso- och sjukvården

att tillsätta ett par utredningar är en fråga som de lärde kan tvista om.

I det utlåtande vi nu har att behandla har statsutskottet avstyrkt vissa motioner om utredningar inom socialdepartementets verksamhetsområde. Bland de förslag som behandlas ingår det förslag som framförts i de folkpartimotioner, där det hemställs om två parlamentariska utredningar angående hälso- och sjukvården. På denna punkt har utskottets folkpartiledamöter reserverat sig för bifall till motionerna. Det bifallsyrkandet har ju även framställts nu av herr Jacobsson.

Utredningskraven i de nämnda motionerna förs fram mot bakgrund av ett konstaterande av den stora vikt som måste tillmätas planering, samordning och rationalisering. Utskottet konstaterar att det inte föreligger några delade meningar på den punkten. I utlåtandet refereras också ganska utförligt de senaste årens organisatoriska åtgärder.

Den ena av de föreslagna parlamentariska utredningarna skulle omfatta hälso- och sjukvårdens struktur och inriktning, avvägning mellan öppen och slutenvård, huvudmannaskapet, långtidsvård m. m., allt i och för sig viktiga ting och centrala frågor. Det är dock inte fråga om att riksdagen skall uttrycka sin uppfattning om den självklara vikten av dessa ting, utan det gäller i stället om riksdagen har anledning att påkalla Kungl. Maj:ts åtgärder av föreslagen art.

I utlåtandet har i fråga om öppenvården erinrats om att socialstyrelsen förra året inledde en öppenvårdsutredning och att dess resultat är under remissbehandling. Utskottet har utgått ifrån — och jag har fått visshet om att det förhåller sig så — att Kungl. Maj:t efter denna remiss kommer att överväga lämpligheten av en särskild utredning i ämnet. Då nu debatten med folkpartiet kommit att gälla behovet av en utredning kan man säga: för det första att socialstyrelsens utredning om öppenvårdsprogrammet påbörjades förra

året, för det andra att frågan kommer att föras vidare och för det tredje att formerna för detta får bestämmas när remissbehandlingen är slutförd. Någon riksdagens åtgärd kan därför nu knappast vara angelägen.

Den föreslagna utredningen skulle utom öppenvården också behandla huvudmannaskapet för åldringsvården. Även i motion nr 404 i andra kammaren tas denna fråga upp, dock med ett specifikt yrkande om en styrd utredning av ålderdomshemsvården. Utskottet har strukit under vikten av samarbete inom detta vårdområde även mellan de skilda huvudmännen. Något reservationsyrkande om bifall till förslaget om en styrd utredning har inte framförts.

I fråga om den ytterligare utredning som kan krävas för att bedöma huvudmannaskapsfrågan mera allmänt har utskottet inte funnit skäl att nu påkalla någon riksdagens åtgärd. Detta ställningstagande grundas på flera faktorer. Främst har vi beaktat att frågan ingalunda är ny eller försummad i debatten utan tvärtom följs med intresse. Vidare har beaktats att vårdlagstiftningen utreds och att denna utredning, även om huvudmannaskapsfrågan inte ingår i huvuddirektiven, kommer att beröra gränsdragningen beträffande samverkan och liknande.

Slutligen tillkommer den utveckling som fortsätter i fråga om grundmaterial och planeringsteknik.

I motionerna I: 587 och II: 720 föreslås en översyn av provinsialläkarväsendet med sikte på att ge dessa läkare bättre arbetsförhållanden och därmed främja rekryteringen. Här har på längre sikt en ny allmänläkarutbildning och det ökade antalet läkare den allra största betydelse. På kort sikt har stat och landsting försökt olika åtgärder. Undersökningar och utredningar pågår. Det skulle förvåna mig om motionärerna nu anser att frågan inte ägnas stor uppmärksamhet av de berörda myndigheterna. Utskottets slutsats har blivit

Om utredningar angående hälso- och sjukvården

att riksdagen inte har anledning att vidta någon åtgärd i enlighet med motionsförslaget.

Jag har inte funnit anledning att här gå in på en översikt av läget inom hälso- och sjukvården i debatt mot folkpartimotionernas bakgrundsresonemang om vårdkris. Ett skäl till detta är att jag utgår ifrån att kammarens ledamöter har erforderliga fakta klara för sig och att de drar slutsatser därav utöver det som framförts i motionerna. Det går till exempel inte att bara mäta bristprocent och lämna den faktiska, kraftiga resursökningen åt sidan. Denna resursökning erinrade ju även herr Jacobsson om.

Ett annat skäl är att folkpartimotionerna jämförda med sina motsvarigheter tidigare år, måste anses vara mera sansade. Det avgörande skälet är dock att jag utgår ifrån att den allmänna uppfattningen är att vi i samverkan skall sträva efter att även i fortsättningen förbättra våra insatser på vårdsektorn och anpassa den till de föränderliga förhållanden som råder. Det ämne vi har att behandla om lämpligheten av de föreslagna metoderna för att få fram erforderligt grundmaterial gör att vi här kan fatta ett beslut i enlighet med vad utskottet föreslår.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **JACOBSSON, PER**, (fp):

Herr talman! Utskottets talesman radade upp en imponerande mängd organ, utredningar och beredningar som sysslar med planerings- och rationaliseringsprojekt samt utredningar i skilda avseenden inom sjukvårdssektorn.

Det är riktigt att detta arbete pågår, och det har självfallet sin stora betydelse, men det illustrerar å andra sidan såvitt jag förstår de stora splittringar som härskar på detta område. Det är bra att man på det sätt som här sker försöker arbeta fram och samla ett grundmaterial som är nödvändigt för

debatten omkring dessa frågor. Men det förhållandet styrker också, som jag ser det, behovet av en parlamentarisk utredning som med ledning av det material som på olika vägar kan förebringas söker göra en bedömning och genomlysning av dessa invecklade spørsmål, både när det gäller frågor om sjukvårdens struktur och inriktning lika väl som de problem som sammanhänger med personalsituationen inom hälso- och sjukvården.

Vi har tyvärr så lätt att tala förbi varandra när vi diskuterar dessa frågor. Jag tror att det skulle ligga ett betydande värde i att parlamentariker finge tillfälle att sätta sig ned och studera denna invecklade materia och försöka resonera sig fram till samlande och praktiska lösningar. Det är ju ändå parlamentariker som i sista hand har att träffa de slutliga avgörandena på dessa områden.

Herr talman! Jag vidhåller mitt tidigare yrkande.

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! Vid en föreläsning i Västsverige under landstingsveckan i år redogjorde socialstyrelsens chef, generaldirektör Bror Rexed, för en hel del av de utredningar och planer man för närvarande sysslar med inom socialstyrelsen. Alla som lyssnade till honom fick säkerligen den bestämda uppfattningen att man inom socialstyrelsen för närvarande intensivt arbetar på att undanröja en del av de brister som påtalats inom hälso- och sjukvården.

Detta har gjort att jag för min del har ansett att parlamentariska utredningar nu endast skulle innebära en försening av det arbete som pågår. Jag har inte den övertron att om en mängd parlamentariker träffas och sysslar med dessa frågor, det på något sätt skulle vara avgörande för att man i en hast skulle kunna radera ut det som nu möjligen anses vara felaktigt.

Landstingen har ju hand om en hel

Om utredningar angående hälso- och sjukvården

del av sjukvården. I landstingen sitter parlamentariker och lekmän, som utreder och söker åstadkomma det bästa. De hinder de har att övervinna är i regel av ekonomisk art, och dessa blir allt större. Kostnaderna stiger, vilket gör att man får försöka följa nya vägar, att samordna så gott det går samt att i den mån det är möjligt pressa kostnaderna utan att försämra sjukvården.

Herr **JACOBSSON, PER**, (fp):

Herr talman! Jag vill bara konstatera att de utredningar som pågår i stor utsträckning är expertutredningar på skilda områden. De är givetvis nödvändiga och av stort värde, men jag tror att en samlad bild av det grundmaterial som dessa utredningar fått fram och en bearbetning av detta skulle vara av utomordentlig betydelse i detta sammanhang.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande vardera punkten 1 och 2 av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan samt därefter särskilt rörande punkterna 3 och 4.

I fråga om punkten 1, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 151 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 90;

Nej — 26.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr talmannen i enlighet med de avseende punkten 2 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 151 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 88;
Nej — 27.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därpå bifölls på gjord proposition vad utskottet hemställt i punkterna 3 och 4.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 152, i anledning av motioner om ökade resurser för behandling med konstgjord njure;

nr 153, i anledning av motioner om fria resor för handikappade barn och ungdomar på institutioner;

nr 154, i anledning av motioner om åstadkommande av bättre överensstämmelse mellan länsindelning och domkretsindelning, m. m.;

nr 155, i anledning av motioner om försöksverksamhet för ökad regional radioverksamhet; och

nr 156, i anledning av motioner om ökad trafikinformation genom radio.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om viss ändring av teletaxorna

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 157, i anledning av motioner om dels viss ändring av teletaxorna, dels anpassning av telefontaxsystemet till ändrade kommungränser.

Till behandling hade statsutskottet förehaft

dels de likalydande motionerna I: 168, av herr *Strandberg* och fröken *Stenberg*, samt II: 224, av herr *Petersson*,

dels ock de likalydande motionerna I: 592, av herr *Nils-Eric Gustafsson m. fl.*, och II: 750, av herr *Nilsson* i Tvärälund.

I motionerna I: 592 och II: 750 hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om sådan ändring av teletaxorna, att lägsta samtalstaxa tillämpades inom kommuns totala område vid samtal med abonnent inom detta område.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

1. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 592 och II: 750 samt
2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 168 och II: 224.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC,
(cp):

Herr talman! Vid beslutet om ny kommunindelning förutsattes det från ansvarigt håll att någon försämring av samhällets service till de enskilda kommunmedborgarna inte skulle tillåtas. I motionerna I: 592 av mig m. fl. och II: 750 av herr Nilsson i Tvärälund har vi pekat på ett område, telekommunikationerna, där uppenbara försämringar för många människor redan blivit en realitet. Vårt krav om en enhetlig samtals-taxa inom storkommunerna har en stark motivering just mot bakgrunden av att statsmakterna varit och i kanske ännu högre grad blir pådrivande i fråga om

Om användningen av markfotogrammetri inom kulturminnesvården

reformens genomförande. Trots detta har utskottet inte ansett sig kunna gå med på motionsförslaget med yrkande om taxeändring.

Utskottets skrivning innebär emellertid, såsom jag tolkar det, ett så kraftigt understrykande av motionärernas mening att jag vid detta tillfälle inte kommer att ställa något säyrkande. Min uppmärksamhet på vad som sker på detta område i den nära framtiden kommer dock att vara ytterst skärpt.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om användningen av markfotogrammetri inom kulturminnesvården

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 158, i anledning av motioner om användningen av markfotogrammetri inom kulturminnesvården.

I de likalydande motionerna I: 367, av herr *Skårman m. fl.*, och II: 454, av herr *Hamrin* i Kalmar *m. fl.*, hade yrkats, att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning rörande formerna och statens insats för markfotogrammetriens användning inom kulturminnesvården.

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 367 och II: 454.

Herr **SKÅRMAN** (fp):

Herr talman! Tillåt mig att framföra några korta kommentarer med anledning av föreliggande utlåtande om fotogrammetriens användning inom kulturminnesvården.

Det kan nog vara riktigt, som byggnadsstyrelsen uttalar, att någon särskild utredning när det gäller byggnadskulturvården ej är behövlig. Såsom i motionen framhålles, finns det ju flera områden inom kulturminnesvården där

vi kan ha nytta och glädje för framtiden av fotodokumentation. Vi hade väl närmast avsett en utredning om avgränsning av uppgifterna — inte en teknisk utredning. Därtill är vi så inställda på budgettänkande och så blygsamma, att vi inte direkt vill framställa ett anslagskrav.

Det är emellertid glädjande att både byggnadsstyrelsen och riksantikvarieämbetet ställer sig så positiva till uppgiften. Vi motionärer är därför förhoppningsfulla att något skall hända, ty saken hastar. Bortsett från att de höga underhållskostnaderna för många byggnadsminnesmärken ofta resulterar i eftersatt underhåll och därmed förfall är ju den på många håll förorenade och försurade luften farlig för minnesmärken och byggnader.

Uppmätning är en mycket dyrbar metod. Fotogrammetrin innebär att man för en relativt billig penning kan få stereobilder som sedan betryggande arkiveras och tar ytterst ringa plats. Dessa bilder kan sedan plockas fram när något blir aktuellt och sättas in i en optisk bearbetningsapparat, en stereokomparator av något slag, som det är god tillgång till här i landet. Man får där en s. k. optisk modell, på vilken det kan göras mätningar eller som kan användas för rekonstruktion av byggnad, skulptur eller terrängformation.

De flesta kulturländer söker på detta sätt säkerställa sina kulturskatter för framtiden. Statsutskottet har gjort ett något fromt uttalande som lyder på följande sätt: »Då markfotogrammetrin vid rationell användning uppenbarligen kan vara ett betydelsefullt hjälpmedel i kulturminnesvården utgår utskottet från att denna plan kommer att upprättas så snart förutsättningar härför föreligger.» Jag vill med anledning härav konstatera, att förutsättningar för att göra upp en plan redan finns. Måtte det därtill snart beviljas medel att genomföra en sådan plan, ty det hastar som sagt. Bearbetningen av stereobilderna kan skjutas på framtiden, bara de tas i

Ang. viss upphandling vid lokaliseringsstöd

tid medan det som skall bevaras finnes kvar.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 159, i anledning av motion om viss utredning angående Stegeborgs slottsruin; och

nr 160, i anledning av motion angående befrielse för fiskefartyg i utrikes trafik från avgiftsskyldighet beträffande oljelagring.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 57, i anledning av motioner om tillämpning av upphandlingskungörelsens bestämmelser på kommunal upphandling, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. viss upphandling vid lokaliseringsstöd

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 58, i anledning av motioner angående viss upphandling vid lokaliseringsstöd.

I de likalydande motionerna I: 183, av herr *Högström m. fl.*, samt II: 242, av herr *Sundelin* och herr *Ekström* i Iggesund, hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa, att vid utgivande av lokaliseringsstöd de i motionerna anförda synpunkterna måtte beaktas.

Motionärerna hade ansett, att föreskrifterna om lokaliseringsstöd skulle kompletteras med en rekommendation, att företag vid upphandling i samband med lokaliseringsstöd skulle anlita leverantörer på lokaliseringsorten eller

inom den närmast liggande näringsgeografiska regionen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 183 och II: 242.

Herr **HÖGSTRÖM** (s):

Herr talman! Jag vill först uttala tillfredsställelse över utskottets enligt min mening mycket förnämliga redovisning av den problematik som utgör bakgrunden till motionerna i detta ärende. Det finns emellertid några synpunkter att anföra utöver dem som framgår av utlåtandet.

Tanken bakom motionerna var att det borde kunna åstadkommas en spridning av den sysselsättning som beredes till följd av lokaliseringspolitiken. Av utskottets motivering framgår att under en treårsperiod fram till halvårsskiftet 1968 har i lokaliseringsobjekt investerats cirka 1 150 miljoner kronor, varav 640 miljoner i byggnader. Nära 60 procent av de beräknade investeringarna har alltså disponerats för byggnadsverksamhet. En näringsgren som direkt berörs härav — en näring som i dag kämpar med betydande svårigheter — är tegelindustrin, och jag har för avsikt att säga några ord om dess situation.

Tegelindustrin är i allra högsta grad en hemmamarknadsindustri av småindustrikaraktär. Tegelbruken ligger utspridda över hela landet och avsätter sina produkter inom ganska begränsade regioner. Dessa företag skapar sysselsättning på de orter där de är belägna och genom transporterna till avnämarna. Under senare år har det pågått en omfattande import av utländskt tegel, något som inte skulle ha påkallat uppmärksamhet om vi inte haft och alljämt har ett sysselsättningsläge där det gäller att tillvarata alla de möjligheter som rimligtvis kan finnas.

Inom tegelindustrin har under de senaste två åren förekommit företagsned-

Om upphävande av lagen om tillsättning av fluor till vattenledningsvatten
 läggningar som berört cirka 500 anställda. Närmare 20 procent av dem som varit verksamma inom denna näringsgren har blivit utan sysselsättning. Det finns också anledning att räkna med fortsatta permitteringar för längre eller kortare tid. Tegelinstriföreningen vände sig i januari till kommerskollegium och påpekade branschens prekära läge. Jag tror att det hade varit bra om utskottet i sitt utlåtande litet mera preciserat hade angivit önskvärdheten av att tillvarata de möjligheter som finns att placera beställningar av byggnadsmaterial för lokaliseringsobjekten hos företag inom landet och då i första hand hos företag på lokaliseringsorterna. Därför är jag litet ledsen över att utskottet inte har velat säga till den lokaliseringsutredning som nu ser över den kommande lokaliseringpolitiken att den kunde ha skrivit mera preciserat och begärt att denna fråga blir föremål för uppmärksamhet. Utskottet nöjer sig med att konstatera att det är till fyllest med att utredningen är oförhindrad att ta upp även denna fråga. Jag tror att det för den näring som jag nu har ägnat speciell uppmärksamhet åt skulle ha varit av betydelse om utskottet mera preciserat velat stödja de synpunkter som vi har anfört i våra motioner.

Herr talman! Jag har inte något yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 40, i anledning av motioner dels om boxnings straffbarhet, dels om förbud mot professionell boxning, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 48, i anledning av motioner om åtgärder för att minska tobakskonsumtionen m. m.; och

nr 55, i anledning av motioner om förbud mot tillsats av bly i motorbensin.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om upphävande av lagen om tillsättning av fluor till vattenledningsvatten

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 56, i anledning av motion om upphävande av lagen om tillsättning av fluor till vattenledningsvatten.

Andra lagutskottet hade behandlat en till lagutskott hänvisad motion, II: 342, av herr *Dickson m. fl.*, i vilken yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till upphävande av lagen om fluoridering av vattenledningsvatten.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motion, II: 342, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Dahlberg* (s) och *Ringaby* (h), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till förevarande motion, II: 342, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till upphävande av lagen om fluoridering av vattenledningsvatten.

Herr DAHLBERG (s):

Herr talman! Andra lagutskottets utlåtande nr 56 är föranlett av motion II: 342, i vilken hemställts »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till upphävande av lagen om fluoridering av vattenledningsvatten».

Alla vet att riksdagen år 1962 medgav fluoridering av vattenledningsvatten. Fluorideringen har nu pågått i sex år, och i motionen begärs att lagen skall upphävas.

Om upphävande av lagen om tillsättning av fluor till vattenledningsvatten

Alla är väl ganska eniga om att fluor har en kariesbekämpande verkan. Problemet är emellertid på vilket sätt denna fluor skall förmedlas till de enskilda människorna. Skall det ske via vattenledningsvatten eller på annat sätt?

Vid den debatt som fördes i andra lagutskottet i denna fråga framhöll framför allt professor Edström att man tidigare i vårt land i mycket hög grad använde grundvattnet som en stor tillgång. Alla vet ju att grundvattentillgångarna nu har sinat, och man har i stor utsträckning gått över till sjö- och ytvatten, som inte innehåller så mycket fluor som grundvattnet gör. I det gamla bondesamhället var man alltid mycket försiktig med »kalkällvattnet». Man använde det enbart i hushållet. Så fort man behövde vatten i större mängder använde man ytvatten. Så skedde vid tvätt och andra större vattenslukande processer. Detta medförde att det fluoriderade grundvattnet i mycket liten grad kom tillbaka ut i naturen eftersom det användes endast i små portioner.

Nu har vattenförbrukningen fått en helt annan omfattning — det är ju åtskilliga hundratal liter vattenledningsvatten som människorna dagligen använder, inte bara vid matlagning utan i lika hög grad vid tvätt, i bad, i wc-stolar osv. Om nu vattnet fluorideras blir alltså följden att en väldig mängd fluor släpps lös, och jag vill som lekman ifrågasätta om man inte här ger sig in på ett område där man inte vet hur fluorhalten i naturen på längre sikt kommer att påverkas.

Vi kan göra det tankeexperimentet att alla städer och samhällen runt Mälaren kom på idén att ha fluor i dricksvattnet. Det avloppsvatten som strömmar ut i Mälaren skall ju sedan användas på nytt både för Stockholms stad och för många andra kommuner. Här finns också planer på att fluoridera dricksvattnet. Det vatten som blivit fluoriderat runt Mälaren och här i Stockholm kommer sedan ut i Saltsjön. Detta måste innebära att det blir åtskil-

ligt med fluor där ute. Vi kan gå vidare och tänka oss att alla andra städer och samhällen runt Östersjön kommer på idén att fluoridera vattenledningsvattnet, från Lübeck i söder till Haparanda i norr; städer som Leningrad osv. Då måste fluorhalten i Östersjön stiga åtskilligt på längre sikt. Vilken effekt får det på flora och fauna om alla accepterar fluorideringen och koncentrationen av fluor ökar starkt? Vi har ju erfarenheter från andra områden — kvicksilverförgiftningarna och även blyförgiftningarna, som nyligen behandlats här. Kommer inte en mer allmän fluoridering av dricksvattnet att på längre sikt störa den fluorbalans som finns i naturen?

Jag tror att människorna skall vara försiktiga med att blanda in fluor i vattnet. Vi vet att fluor har en gynnsam inverkan på tänderna och skelettet. Det finns tandkräm med fluor, och i många skolor penslas barnens tänder med fluorlösning. Det är inte tu tal om att fluor har gynnsam effekt i sådana sammanhang. Men om fluorkoncentrationen ökas undan för undan och i allt större skala måste man fråga sig vilken effekt denna förändring kommer att ha på växter och djur i det långa loppet. I det avseendet är inte vetenskapsmännen särskilt säkra.

Vi bör också tänka på alla dem som inte har egna tänder — det finns hundratusentals människor med tandproteser. Vart tar den fluor vägen som finns i det vatten alla dessa människor dricker? Den måste väl sätta sig i andra delar av de mänskliga organen. Det kan hända att de får en högre fluorhalt i sin benstomme än som är nödvändig.

Jag tycker att man borde inrikta sig på att undersöka om inte andra metoder är tänkbara. Kan man inte tillsätta fluor exempelvis i barnmaten? Det sägs ju att fluoren har särskilt stor betydelse under de första levnadsåren. Den mjölk och de andra drycker som serveras i skolmåltiderna kunde också ha en viss fluorhalt. Jag är inte motståndare till fluoren

Om upphävande av lagen om tillsättning av fluor till vattenledningsvatten

som sådan, men frågan gäller den väldiga koncentration som på längre sikt blir resultatet av dricksvattenfluoridering.

Med dessa enkla lekmanafunderingar, herr talman, vill jag yrka bifall till den reservation som är fogad vid andra lagutskottets utlåtande nr 56.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag vill direkt anknyta till herr Dahlbergs resonemang, att vi skulle släppa lös en väldig mängd fluor i naturen om vi börjar fluoridera vattnet.

Vi vet att oceanerna innehåller kolosala mängder vatten som hyser det stora flertalet av denna planets levande organismer. Enligt analyser som gjorts under årtionden och på olika ställen innehåller oceanernas vatten aldrig mindre än 1 pp fluor — fluorhalten brukar ligga mellan 1 och 1,4 pp, alltså mellan 1 och 1,4 milligram per liter vatten. Det är denna fluorhalt vi här vill ha i det fluoriderade vattnet.

Insjöarna och floderna innehåller något lägre halt — 0,2 pp och ibland något mera — och det förtjänar anmärkas att Mälaren, som herr Dahlberg berörde, har en sådan fluorhalt trots utsläppet av avloppsvatten från bl. a. Uppsala och Eskilstuna, där halten i dricksvattnet just är 1 respektive 1,2 pp.

Påståendet att vi skulle rubba balansen i naturen är därför alldeles orimligt, eftersom vi har denna stora mängd fluor i oceanerna, den naturliga levnadsbetingelsen för de flesta levande varelserna.

Det viktiga i detta sammanhang — och det vill jag understryka — är att forskningen, som har gått framåt under tiden efter år 1962, har visat ännu mera i fråga om nyttan av fluor för att normalisera kalkomsättningen i organismen.

Vi har tidigare huvudsakligen diskuterat fluorens utomordentliga välgörande inverkan när den förekommer i en

så relativt normal koncentration som 1 pp per liter som hämmande faktor när det gäller kariesfrekvensen. Men det är inte bara det saken gäller. Vi vet att hos äldre människor blir det lätt en rubbning i den normala kalkomsättningen, en rubbning som ter sig på det sättet att kalken lätt sätter sig i kärlen och man får vad vi populärt kallar åderförkalkning. I stället blir det för litet kalk i skelettet, och då får vi någonting som vi kallar för osteoporos, en urkalkning i skelettet som leder till ökad mängd benbrott, smärtor, krumryggar och stor invaliditet hos äldre.

Det märkliga är emellertid att man vid stora undersökningar, som har gjorts i England och i USA i trakter som har fluorhaltigt vatten — alltså grundvatten — och i andra trakter som har det fluorfattiga ytvattnet, har funnit, att i de trakter där befolkningen i sitt dricksvatten har den högre naturligare fluorhalten så har den i mindre utsträckning åderförkalkning, karies, osteoporos och benbrott. Det har vid upprepade undersökningar kunnat konstateras att osteoporosen som ofta är så besvärlig för äldre där är mycket mindre vanlig. Då det gäller en mängd av dessa osteoporotiska sjukdomstillstånd har fluoren visat sig vara vår allra bästa behandlingsmetod.

Fluor är alltså hälsofrämjande inte bara ur en synpunkt, nämligen att vara karieshämmande, utan på många olika sätt.

Påståendet att tillförandet av fluor till dricksvattnet skulle vara en medicinering vill jag påstå är alldeles fel. Det är inte så. Då skulle man lika väl kunna säga att tillförandet av vitaminer till vissa födoämnen skulle vara en medicinering. Det är ett återförande till normalare förhållanden, till vad naturen från början har anvisat. Hade man inte urbaniseringen, våra storstäder med väldiga behov av dricksvatten som gjort att vi måste ta till sjö- och ytvatten, så skulle aldrig det här problemet ha uppkommit. På landsbygden har

Om upphävande av lagen om tillsättning av fluor till vattenledningsvatten

man inte detta problem. Där använder man sitt källvatten. Många miljoner människor i världen har sedan årtusenden levat med en fluorhalt som har varit mycket högre. Vi har t. ex. stora trakter i Indien som har en fluorhalt på omkring 20 pp. Där har icke kunnat konstateras någon som helst ökning av sjukdomstillstånd.

Allt som motionärerna i denna fråga säger sammanhänger med sådana förgiftningstillstånd som har uppkommit i samband med fabrikation då man har använt fluor i fabrikationsprocessen och därigenom en abnormt mycket högre mängd, ofta flera hundra pp, något som inte har med denna sak att göra.

Nu säger herr Dahlberg: Varför använder vi oss då inte av pensling eller munsköljning med fluor, eftersom detta också visat en viss förebyggande karieseffekt? Ja, det är riktigt. Vi har med pensling eller munsköljning med fluor i t. ex. Göteborg kunnat konstatera en så stor förbättring av barnens hälsotillstånd att tandläkarna hinner med att behandla dubbelt så många barn. Men man får inte så god effekt som man kan uppnå genom fluor i dricksvattnet. Det allra väsentligaste är nämligen att spädbarnen får fluor, att mödrarna under graviditeten och amningen får fluor för att skelettet från början skall bli anlagt så bra som möjligt. Det är just under sådana förhållanden som man med fluor får ett verkligt betydelsefullt hämmande av karies. Detta är orsaken till att det är mycket effektivare att tillsätta fluor i dricksvattnet än att använda munsköljning, tandborstning och dylikt. Därtill kommer att vi måste tänka på hur stor personal som erfordras. Munsköljning och tandborstning kräver mycket personal, att tillsätta fluor i dricksvattnet kräver en mycket obetydlig personal och blir ändock mycket effektivare därför att alla får det.

Jag upprepar: Att påstå att detta skulle vara medicinering är alldeles fel.

Det är en återgång till ett mera naturligt tillstånd.

Motståndarna har framför allt åberopat vetenskapliga rådet vid Internationella sällskapet för närings- och vitalämneshälsa. Om man genomgår tillgängliga matriklar över internationella vetenskapliga sällskap kan man inte finna detta sällskap, och det finns inte en enda svensk forskare som medlem där. Om man närmare studerar hälsofrämjandets eget organ, nr 6 år 1967, kan man med ledning av där angivna presidiummedlemmars verksamhetsfält sluta sig till att detta »internationella sällskap för vitalämneshälsa» är den internationella motsvarigheten till svenska hälsofrämjandet — och om det Svenska hälsofrämjandet kan man minst av allt säga att det är ett vetenskapligt organ. Det hävdar t. ex. en så ovederhäftig sak, som att en permanent vattenfluoridering skulle öka förekomsten av benbrott. Den vetenskapliga forskningen har gett motsatt resultat.

Motionärerna tar hänsyn till vad detta vetenskapliga råd för närings- och vitalämneshälsa sagt, men de bryr sig inte alls om vad Världshälsoorganisationen säger. Enligt min uppfattning är Världshälsoorganisationens yttrande i detta ärende betydligt viktigare. Där har man redan 1958 gjort ett uttalande, vari man säger att tillförsel av fluor till en koncentration av 1 pp har starkt kariesförebyggande effekt utan att i någon grad påverka det allmänna hälsotillståndet till det sämre. Detta har uttalats av en lång rad experter i en rapport från folkhälsorådet; detta är mycket viktigare.

Enligt min uppfattning är tillsättandet av fluor i dricksvattnet den metod som naturen har anvisat oss för att hjälpa oss själva i vår hälsofrämjande verksamhet på detta område.

Jag kan också citera vad en samling experter uttalat i en resolution i samband med Göteborgs tandläkarsällskaps 70-årsjubileum. »De argument som lagts

Om upphävande av lagen om tillsättning av fluor till vattenledningsvatten fram mot fluor i bekämpandet av tandröta baseras på okunniga, halvkunniga och ensidiga tolkningar av en liten del av den rikhaltiga litteratur som finns om fluoridering och dess biologiska verkningar.»

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr DAHLBERG (s):

Herr talman! Jag är enig med professor Edström om fluorens positiva inverkan just i kariesbekämpande syfte, men frågan gäller sättet att distribuera fluor och den mängd som väl ändå måste frigöras. Detta grundämne är ju främst bundet i jordskorpan, och det är detta som gör att man via grundvattnet får in fluor i dricksvattnet.

Nu kommer dricksvattnet att användas även i livsmedelsindustrin. Man får t. ex. fluor i läskedryckerna, och då kan det bli för stark dosis. Professor Edström nämnde också att man i vissa delar av landet har fått fluor på andra vägar som man inte kunnat kontrollera. Det beror ju också mycket på konsumtionsvanorna och i vilken omfattning man förtär vatten och läskedrycker med fluor i utgångsläget så att säga. Man kan också få fluor på andra vägar. Det är väl allmänt erkänt att vår kost inte har den sammansättning som skulle vara önskvärd med hänsyn till tandröten, osv. Man har nu en sådan kost att tuggningsförmågan sätts ner. Tidigare fick man pröva sina tänder på hårt bröd, och äldre människor sade att det var en fördel.

Nu försöker man alltså ta giftet till hjälp för att motverka tandröten. Ändamålet får så att säga helga medlet, och man kan få fluor i en sådan omfattning att det blir verkningar som på längre sikt inte är kända. Jag är född i en ökad kommun, där för hundra år sedan en kyrkoherde också tog gift i anspråk för att skapa en rik församling, och det var ju ett högt mål i detta fattiga land. Han gjorde på det sättet

att han lade arsenik i nattvardsvinet åt gamla och fattiga, det var hans recept. Det var också ett sätt att använda gift för att skapa ett bättre samhälle. Därför är jag ganska skeptisk mot alla dessa försök att på olika vägar enkelt och lättvindigt klara frågan. Att blanda in fluor kan ha god effekt, men det kan också ha biverkningar som vi inte kan överblicka.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Herr Dahlberg envisas med att tala om fluor som ett gift. Det är inget gift i här ifrågakommande koncentration. För en naturlig ämnesättning, en naturlig kalkbildning i benen i kroppen är det fördelaktigt med fluor. Att vi har fluor just i denna koncentration av 1 pp eller något högre i havsvattnet, som ur alla synpunkter är den naturligaste livsbetingelsen för levande varelser, visar väl om något, att fluor hör till en naturlig levnadsmiljö.

Jag kan bara erinra om en sådan detalj som att vi i Billesholm i Skåne har haft 5,5 pp fluor i vattnet sedan urminnes tider. Vi har inte alls funnit någon höjd sjuklighet i några sjukdomar där — det är noggrant undersökt. Där emot har vi funnit att tänderna på barnen är mycket bättre och att man har mindre förstörande former av ledgångsreumatism. Någon negativ effekt av denna fluor har inte på något sätt kunnat ens göras trolig. Så förhåller det sig i många andra områden. I Eskilstuna och Uppsala har man haft fluor i dricksvattnet. Det är ingen som kunnat visa någon högre sjuklighet där. Tvärtom, man har just visat lägre sjuklighet i vissa sjukdomar. Detta är inte alls någonting nytt. Herr Dahlberg talade förra gången om att Mälaren skulle få mera fluor, om vi hade fluor i vattnet i Stockholm. Så blir absolut inte fallet. Vi vet att fluorhalten i Mälaren inte ökat, trots att Uppsala och Eskilstuna sedan långa tider haft fluor

Om upphävande av lagen om tillsättning av fluor till vattenledningsvatten

på detta sätt. Jag hävdar fortfarande att det inte alls är fråga om gift. Det är fråga om återgång till naturligare förhållanden för att hälsan skall bli bättre.

Herr DAHLBERG (s):

Herr talman! Fluor är i alla fall upptagen i giftstadgan, det kommer man inte ifrån. Vore fluor inte ett gift, skulle den inte återfinnas där.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Vetenskapsmännen är inte fullkomliga. De har gjort många misstag, och man brukar säga att en vetenskaplig sanning står sig högst i tio år. När det gäller fluor hade man under en viss period, ungefär för 20 år sedan, en annan uppfattning än nu. Fluor är i stark koncentration giftigt, men den koncentrationen är det inte fråga om här. Herr Dahlberg talade om arsenik. Arsenik i små doser är inte alls giftig. Men arsenik i stora doser, som prästen använde där uppe i Norrbotten, är inte så nyttigt för en människa. Vi skall komma ihåg att allting är relativt, även sanningen.

Herr DAHLBERG (s):

Herr talman! Det är klart att ont skall med ont fördrivas, som det heter, och att man använder gifter för att läka människor är ju bekant.

Men detta har också fått sina biverkningar. Beträffande t. ex. antibiotika vet alla att om man tar sådana medel åtskilliga gånger så har de inte längre någon effekt. Man har liksom vant kroppen vid dem. Det gör att man skall vara försiktig om dessa medel skall bli verksamma. Använder man dem i för starka doser och för länge, har de inte den effekt som man önskar vid ett visst tillfälle.

Därför tror jag att forskningen i många stycken är mycket tveksam när det gäller att åstadkomma en positiv effekt, emedan resultatet kanske blir att man på längre sikt får biverkningar.

Jag ber att få erinra om t. ex. kvicksilvrets inverkan. Det var enkelt att beta exempelvis råg och vete för att bekämpa sjukdomar på stråsåden, men sedan visade det sig att detta tillväggångssätt hade bieffekter ute i naturen vilka var till skada. Fåglarna åt såden, och så var de borta. Verkningarna kan bli så stora att man inte kan överblicka dem. Därför tror jag att det finns all anledning att vara försiktig med dessa åtgärder. Även om man måste ta till gifter i vissa fall, skall man inte försöka göra dessa gifter så allmänna att ingen kan undkomma dem. Har man dem i vattnet blir de ganska allmänna.

Därför tycker jag att man bör använda andra vägar för att få den effekt man söker, utan att varenda person som kommer i närheten får denna dos även om han inte behöver den. Även om man har en egen kalkkälla för sitt vatten så får man in giftet på andra vägar — genom livsmedel, genom läskedrycker av olika slag osv. Därför anser jag att vi inte i allt för hög grad skall använda distributionsmetoder som gör att vi förlorar kontrollen över det hela.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag upprepar att herr Dahlberg fortsätter att tala om fluor som ett gift. Det är inte något gift i den koncentration som vi här diskuterar. Han jämförde den med antibiotika som otvivelaktigt påverkar sjukdomsprocesser på ett sätt som ämnen som man populärt kallar gifter gör. Men då förstår jag inte varför han inte protesterat mot att vi klorerar dricksvatten. Där är det verkligen gift som vi tillför vattnet för att förstöra bakterier och dylikt. Med herr Dahlbergs resonemang

Ang. änkepensionen inom den allmänna försäkringen

skulle han ju absolut inte vara med om att klorera vattnet, ty det innebär verkligen att man tillför ett gift. Men när man tillför fluor, som är en normalisering av vattnet, då protesterar han.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talman, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Dahlberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 56, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Dahlberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 100;

Nej — 15.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 57, i anledning av motion om viss ändring av skollagens bestämmelse angående undervisningens målsättning; och

nr 58, i anledning av motion om ersättning från den allmänna försäkringen för läkemedelskostnader vid vissa akuta sjukdomsfall.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. änkepensionen inom den allmänna försäkringen

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 59, i anledning av motioner angående änkepensionen inom den allmänna försäkringen.

Till behandling hade andra lagutskottet förehaft fyra till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna I: 678, av herr *Bengtson*, samt II: 867, av herr *Gomér* och herr *Börjesson* i Falköping,

dels de likalydande motionerna I: 694, av herr *Österdahl* och fru *Nilsson*, samt II: 868, av herr *Gustafsson* i Stenkyrka och herr *Elmstedt*.

I motionerna I: 678 och II: 867 hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om en snabb översyn av reglerna för erhållande av änkepension i syfte att eliminera de orättvisor, som gällande bestämmelser innebure, i de fall då makens död inträffat före den 1 juli 1960.

I motionerna I: 694 och II: 868 hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om skyndsamt utredning i syfte att avskaffa nuvarande inkomstprövning å änkepension efter man som avlidit före den 1 juli 1960.

Ang. änkepensionen inom den allmänna försäkringen

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, nämligen

- 1) motionerna I: 678 och II: 867 samt
- 2) motionerna I: 694 och II: 868,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits, utom av annan, av fröken *Wetterström* (h), som ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till förevarande motioner, nämligen

- 1) motionerna I: 678 och II: 867 samt
- 2) motionerna I: 694 och II: 868,

måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om skyndsamt utredning i syfte att avskaffa inkomstprövningen beträffande änkepension för dem, vars män avlidit före den 1 juli 1960.

Herr BRUNDIN (h):

Herr talman! I förra veckan vände jag mig till ett statsråd och bad om hjälp med snabba åtgärder för att bistå en liten grupp människor som har det mycket svårt. Det var inte att ta miste på välviljan i det svar jag fick, men det gick ändå ut på att vi får avvakta en sittande utredning. Jag kände mig alienerad, och det gör jag även i den här frågan. Man hänvisar till en sittande utredning, från vilken det sannolikt kommer att ta lång tid innan vi får resultatet.

Frågan om rätt till änkepension för dem som blev änkor före år 1960 är ändå, såsom jag har uppfattat det, någonting som alla med mycket få undantag anser är en fråga som rimligen aldrig borde ha lösts på det sätt som skett. Denna inskränkning borde aldrig ha kommit till stånd, så långt är man överens. Men kraftlösheten är enorm så fort det sitter en utredning. Kravet gäller dock endast att den sittande utredningen skall få direktiv att behandla denna fråga med förtursrätt. En grov

orättvisa är begången, och man saknar förmåga att rätta till felet med den skyndsamt som vore naturlig.

Jag tycker att det skulle lända kammaren till heder, om den i denna fråga antog reservationens förslag och därmed uttalade sin bestämda mening att denna fråga bör bringas till en snar lösning och inte år efter år dväljas i ett utredningsarbete.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Fru CARLQVIST (s):

Herr talman! Eftersom herr Brundin talar om orkeslöshet och brist på vilja att ordna upp denna fråga, vill jag påpeka en annan sak som man också bör ta med i beräkningen, nämligen den ekonomiska sidan. Herr Brundin kritiserar utskottet för att det hänvisat till att denna fråga är under behandling hos pensionsförsäkringskommittén. Denna kommitté har fått i uppdrag att pröva alla de frågor som sammanhängser med änkepension och familjepension. Kommittén har i år lagt fram ett förslag om en höjning av det avdragsfria beloppet från 1 700 till 2 000 kronor.

I fjol fick kommittén åter nya uppdrag från utskott i samband med motioner, där det krävts en utredning. Nu säger herr Brundin och även fröken *Wetterström* i sin reservation att det uppenbarligen kommer att dröja länge innan utredningens resultat blir färdigt. Det vet vi emellertid inte någonting om ännu, och vi kan väl inte fatta beslut här i kammaren på grund av en gissning om att utredningsresultatet kommer att dröja.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare

Om ökat lokalt inflytande över allmänningsskog

på antagande av det förslag, som innefattades i den av fröken Wetterström vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Brundin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givnen varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 59, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fröken Wetterström vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Brundin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 91;

Nej — 21.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 60, i anledning av motioner om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 58, i anledning av motioner angående rätten att förvärva skogsfastighet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om ökat lokalt inflytande över allmänningsskog

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 60, i anledning av motioner om ökat lokalt inflytande över allmänningsskog.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 430 i första kammaren av herrar *Sörlin* och *Hedström* samt nr 526 i andra kammaren av herr *Skoglund m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om översyn av lagen om allmänningsskogar i syfte att möjliggöra ett ökat inflytande för de på orten boende delägarna.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 430 och II: 526 ej måtte föranleda annan åtgärd än att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölle, att motionerna jämte utlåtandet överlämnades till skogspolitiska utredningen för övervägande av behovet av en ändring av gällande bestämmelser om förvaltningen av allmänningsskogar i Norrland och Dalarna.

Vid utlåtandet hade reservation avgivits av herrar *Nils-Eric Gustafsson* (cp) och *Levin* (s) samt herr *Larsson* i Borrby (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 430 och II: 526 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om översyn av lagen den 18 april 1952 om allmänningsskogar.

Om ökat lokalt inflytande över allmänningskog

Herr SÖRLIN (s):

Herr talman! I sitt utlåtande nr 60 har tredje lagutskottet behandlat motioner om ökat lokalt inflytande över allmänningsskogar. Bakgrunden till de väckta motionerna är att utvecklingen har gått i den riktningen att den på orterna kvarboende befolkningen nu icke anser sig ha det stöd i gällande lagstiftning som förutsattes när dessa allmänningskogor kom till.

Motivet för allmänningskogarna var nämligen det att man utöver de s. k. stamfastigheterna även skulle gemensamt äga mark på vilken ortsbefolkningen skulle kunna tillgodose sina intressen. I den mån kommunerna också hade sådana behov skulle allmänningskogarna kunna användas även för kommunernas bästa.

Den omfördelning av äganderätten till skogar som under årens lopp ägt rum har inneburit att stamfastigheter, som ursprungligen tillhörde enskilda ortsbör, övergått till skogsbolag, dvs. vad man kallar juridiska personer. Avkastningen från allmänningskogarna går då förbi dessa ortsbör.

I fråga om beslutanderätten kan man knappast påstå att den demokrati som många av oss är stolta över här i landet gäller även för ifrågavarande allmänningskogor. Det finns exempel på att vid en stämma kunde fyra representanter för storskogsbruket rösta omkull 14 på orten boende delägare. Dessa småjordägare kunde alltså inte göra sin rätt gällande. De har anledning fråga sig om nu gällande bestämmelser verkligen är tillfredsställande. Det har nämligen visat sig att det utöver skog som avsatts för avyttring ägt rum försäljning av strömfall och att intäkterna härav då gått till samfälligheterna. Så har skett även i samband med vattenregleringar. Det är betydande belopp som i dessa fall har influerat till skogsallmänningsarna, men dessa pengar har sannoligen inte fördelats till dem som bor på orten, utan pengarna har gått till de stora skogsbolagen, alltså juridiska per-

soner, och till aktieägarna. Det kan väl ändå inte ha varit lagstiftarnas mening att pengarna skulle gå ifrån den bygd som skulle få glädje och nytta av skogsallmänningsarna på det sätt som har avsetts.

Fisket är oftast en betydande tillgång för dessa små jordbrukare uppe i låt oss säga fjällvärlden i Västerbotten. Nu gällande reglementen kan tolkas och tillämpas på det sättet att fiskerätten utarrenderas till andra människor från Syd- eller Mellansverige eller från vårt eget läns kustland. Dessa små jordbrukare har då knappast någon möjlighet att bedriva det fiske som de behöver såsom en viss biinkomst.

Samma är förhållandet när det gäller jakten. Jag skall be att få citera en vidimerad avskrift av en skrivelse till delägare i en allmänningskog. Enligt skrivelsen har jakten inom allmänningskogen utarrenderats för en viss tid till ett jaktlag från ett annat län. Styrelsens ordförande som skickat ut skrivelsen till samtliga delägare har fäst deras uppmärksamhet på att jaktträten enligt styrelsens beslut utarrenderats till människor som kommer från ett annat län. Man motiverar beslutet med att jaktlaget fått betala en relativt hög arrendesumma för jaktträten. Vidare uppmanas de på orten boende att inte idka småviltjakt — den är förbjuden fram till en viss i skrivelsen omnämnd dag. Sedan heter det i skrivelsen: »Anständigheten kräver detta liksom att onödigt spring på markerna dagarna före älgjaktstiden undvikes.»

Nog kan ordet anständighet användas på olika sätt. Jag ber kammaren om tillgift, om jag skulle vilja sätta till en annan bokstav i vårt svenska alfabet före ordet anständighet. Är det inte *oanständigt* att man på detta sätt i cirkulärskrivelser till på orten boende människor som en gång har fått dispositionsrätten till de marker det här gäller uppmanar dem att inte onödigt springa på sin egen mark?

Motionerna har varit utsända på re-

Om ökat lokalt inflytande över allmänningsskog

miss. I mitt eget hemlän, Västerbottens län, har fem kommunalnämnder avgett yttrande. Såvitt jag känner till har samtliga kommunalnämnder enhälligt tillstyrkt en översyn av gällande lagstiftning. Samma är förhållandet med de hörda allmänningsstyrelserna. Skogsvårdsstyrelsen i Västerbottens län finner det påkallat med en översyn. Länsstyrelsen ansluter sig till samma uppfattning och förmenar alltså att riksdagen bör bifalla motionerna. Samma mening anför länsstyrelsen i Norrbottens län; den vill inte motsätta sig en översyn av gällande lagstiftning.

Tredje lagutskottet har för all del varit välvilligt när det har behandlat motionerna. Utskottet konstaterar att det, om nämnvärda missförhållanden skulle uppstå eller vara för handen, självfallet finns anledning att företa denna översyn. Av de exempel som jag här har låtit anteckna till kammarens protokoll borde det framgå att nämnvärda missförhållanden redan nu råder.

Utskottets ställningstagande borde alltså enligt min mening ha resulterat i ett tillstyrkande av motionsyrkandet. I stället har utskottet fastnat för en mening som lantmäteristyrelsen har anfört, där lantmäteristyrelsen har åberopat den s. k. skogspolitiska utredningen, som enligt lantmäteristyrelsens uppfattning »torde» ha möjlighet att se på denna sak. Såvitt det är mig bekant har emellertid denna utredning inte direktivt att behandla ett sådant ärende som det gäller i dessa motioner. Detta gör att riksdagen, såsom jag ser det, borde kunna biträda det yrkande som framställes i motionerna, alltså om en översyn av nu gällande lagstiftning.

Herr talman! Eftersom reservationen ansluter sig till motionsyrkandet, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp):

Herr talman! Efter herr Sörlins anförande — till vilket jag ber att få anteckna mitt instämmande — behöver jag

knappast uppehålla mig vid detaljerna i detta ärende. Såsom reservant i utskottet vill jag ändå säga några få ord.

Utskottets majoritet har stannat för att till skogspolitiska utredningen överlåta bedömningen av skogsallmänningarnas roll för bygd och region i det samhälle, som undergår en strukturomvandling av hittills okänt format. Herr Sörlin har pekat på vilken grund detta utskottsmajoritetens ställningstagande vilar, och den är ganska bräcklig, tycker jag.

Utskottsmajoriteten har alltså dragit sin slutsats av ett ganska löst påstående i ett av remissutlåtandena. Efter kontakt med skogspolitiska utredningen och efter att ha läst igenom dess direktiv står det klart för mig, att den av motionärerna aktualiserade frågan om ett icke önskvärt bolagsinflytande på allmänningarna verkligen inte hör hemma i det arbete som den skogspolitiska utredningen för närvarande har sig förelagt. Under sådana förhållanden och därför att denna frågas lösning verkligen brådskar, vill reservanterna göra en klar beställning till Kungl. Maj:t. Det må sedan ankomma på regeringen att avgöra hur den begärda översynen skall ske. Trots att jag för närvarande inte tillhör något regeringsparti, vill jag gärna ge Kungl. Maj:t ett sådant förtroende.

Herr talman! Jag yrkar följaktligen bifall till reservationen av herr Levin, herr Larsson i Borrby och mig själv.

Herr HANSSON (s):

Herr talman! Som företrädare för utskottsmajoriteten i den här frågan kan jag fatta mig relativt kort.

Det är ganska svårt att se vad skillnaden mellan reservanterna och utskottets majoritet egentligen betyder i praktiken. Företrädare för såväl motionärer som reservanter har hävdat att de förhållanden, som motionärerna talar om, påkallar en brådskande åtgärd. Det finns ingenting i remissyttrandena —

Om ökat lokalt inflytande över allmänningsskog

och det är sannerligen inte bara ett enda remissyttrande som utskottet har kunnat bygga på — som tyder på att en brådstörtad handläggning skulle vara av nöden. Bestämmelserna om dispositionen av den behållna avkastningen och reglerna om begränsningen av rösträtten vid delägare- och allmänningstämmor har, såvitt remissinstanserna kunnat bedöma, hittills utgjort tillräckliga garantier för att de inom området kvarboende delägarnas och den övriga ortsbefolkningens intresse har tillgodosetts.

En strukturförändring kommer utan tvivel att äga rum, men den har fortfarande inte fått den omfattningen att det för några samfälligheter av den här arten direkt har påkallats några åtgärder. Utskottet är fullt på det klara med att en omvandling är på väg men tycker ändå, att det vore väl brådstörtat att nu föra detta ärende inför Kungl. Maj:t. Den skogspolitiska utredningen arbetar ju med dessa frågor.

Herr Sörlin sade att den här frågan inte ingår i skogspolitiska utredningens uppdrag, och han trodde att utskottsmajoriteten har fått sin uppfattning bara genom att läsa lantmäteristyrelsens yttrande. Som framgår av klämman i utskottsutlåtandet är vi fullt på det klara med begränsningen av utredningens direktiv och verksamhetsområde. Vår hemställan går ut på att innan riksdagen begär en översyn av förhållandena bör de skogspolitiska förutsättningarna vara klargjorda, och detta klargörande kan skogspolitiska utredningen ge, innan man går vidare.

Vår uppfattning är att ärendet inte är av mera brådskande natur, men vi delar motionärernas åsikt att någonting måste göras. Vi anser att det i klarhetens intresse bör ske efter den tågordning som utskottets utlåtande ger uttryck för. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp):

Herr talman! Jag vet att herr Hansson plötsligt har blivit så att säga tvingad till att vara utskottets talesman i den här frågan. Jag skall inte utnyttja den situationen för att vara så särskilt stygg. Men jag vill påvisa en inkonsekvens i herr Hanssons resonemang. I utskottsmajoritetens utlåtande står det ordagrant: »Självfallet är det angeläget att frågan uppmärksammas på ett tidigt stadium, så att erforderliga ändringar kan vidtagas, innan uttalade missförhållanden uppkommer.» Detta uttalande står herr Hansson bakom. Det går inte riktigt ihop med resonemanget om att det inte är så förfärligt bråttom.

Herr Hanssons resonemang om att det är väldigt liten skillnad mellan utskottsmajoritet och reserverter är heller inte riktigt korrekt. Jag vill erinra om vad som sägs i lantmäteristyrelsens yttrande, som ju utskottsmajoriteten har byggt sitt uttalande och sin ståndpunkt på. Först står det att skogspolitiska utredningen »torde» syssla med vissa frågor som har »nära samband» med denna. Det är i och för sig inte något särskilt starkt argument, men sedan säger i alla fall lantmäteristyrelsen: »Spörsmålet om en översyn av lagen den 18 april 1952 om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna synes enligt styrelsens mening lämpligen kunna anstå i avvaktan på resultatet av utredningens arbete.»

Utskottsmajoritetens linje är alltså att skogspolitiska utredningen skall pröva behovet av en översyn, vilket både motionärer och reserverter anser vara belagt; majoriteten har fallit för detta och gått på den här skrivningen och klämman.

Jag tror att kammarens närvarande ledamöter har alldeles klart för sig att det i denna fråga föreligger en betydande skillnad mellan reserverter och utskottsmajoritet, trots att det kanske vid ett hastigt genomgående av vad som är skrivet inte förefaller vara så.

Om ökat lokalt inflytande över allmänningsskog

Herr HANSSON (s):

Herr talman! När man redogör för riksdagens arbetsformer brukar man ju säga att det väsentliga, tunga arbetet görs i utskotten, och även om herr Nils-Eric Gustafsson tror sig ha observerat att jag relativt hastigt blivit kallad att föra utskottets talan i detta ärende vill jag framhålla, att jag har deltagit i utskottets arbete och därför inte kommer helt orustad till debatten.

Mot bakgrund härav vill jag bara replikera herr Nils-Eric Gustafsson då han citerar ett par rader i majoritetens yttrande där vi säger: »Självfallet är det angeläget att frågan uppmärksammas på ett tidigt stadium så att erforderliga ändringar kan vidtagas innan uttalade missförhållanden uppkommer.»

Herr Gustafsson vill hårdra begreppet »tidigt» men använder själv relativt subjektiva värderingar och säger sig »anse det vara belagt» att missförhållanden är på väg. Majoriteten finner det genom tillgängligt material belagt att missförhållanden kan tänkas uppstå, men för närvarande har vi inte bedömt brådskan vara av den naturen att vi skall kringgå en utredning som har att ta ställning till den skogspolitiska utvecklingen över huvud taget.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp):

Herr talman! Även med risk att kammaren tycker illa om detta ideliga springande till talarstolen vill jag säga, att herr Sörlin på ett alldeles utomordentligt sätt har gett belägg för missförhållandena; det materialet hade vi inte tillgång till i utskottet. Men även då hade alla den uppfattningen att någonting borde göras.

När man sedan vill skjuta på översynen och liksom smyga in detta i en pågående utredning, då tycker jag att detta inte rimmar med vad utskottet självt har skrivit om att man bör vidta åtgärder innan missförhållanden uppkommer. Det är ingen konsekvens däri.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 60, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 38,

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om ändring av koncessionsbestämmelserna angående linjetrafik för personbefordran

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 61, i anledning av motioner om ändring av koncessionsbestämmelserna angående linjetrafik för personbefordran.

Till behandling hade tredje lagutskottet förehått två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 85 i första kammaren av fru *Landberg m. fl.* och nr 122 i andra kammaren av herr *Johansson* i Norrköping *m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att förordningen angående yrkesmässig trafik översåges såvitt anginge koncessionssystemet för linjetrafik för personbefordran.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A. att riksdagen i anledning av motionerna I: 85 och II: 122 i skrivelse måtte giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i utlåtandet anfört beträffande förtydligande av bestämmelserna angående återkallelse av trafiktillstånd; samt

B. att motionerna, i vad de ej kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Alexanderson* (fp) och *Åkesson* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att motionerna I: 85 och II: 122 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr ÅKESSON (fp):

Herr talman! I den reservation som har bifogats tredje lagutskottets utlåtande nr 61 anser vi att vissa andra

synpunkter hade bort anföras av utskottet. Jag vill erinra om att näringslivets normala utveckling och funktion i hög grad är beroende av den kollektiva trafikens utformning då det både gäller person- och busstrafiken. Bestämmelserna om koncession för linjetrafik tillmäts stor betydelse.

Motionärerna har icke kunnat anvisa några vägar som kan leda till att problemen löses. Jag vill här omnämna att en omarbetning av förordningen angående yrkesmässig trafik ingår som ett led i den tredje etappen av reformeringen av den statliga trafikpolitiken.

Under hänvisning till vad som anförts i reservationen ber jag, herr talman, att få yrka bifall till densamma.

Herr HANSSON (s):

Herr talman! Jag kunde fatta mig lika kort som herr Åkesson, men jag tror att det är i klarhetens intresse att jag för kammarens ledamöter utvecklar något av den andemening som ligger bakom motionen och utskottets ställningstagande.

I motionen hemställes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att förordningen angående yrkesmässig trafik överses såvitt avser koncessionssystemet för linjetrafik för personbefordran. Målsättningen för motionsyrkandet är att i den snabba omvandling, som sker inom flertalet regioner i vårt land och med den samordnade planering av markens användning som man siktar till, bör trafiksystemet också ha möjlighet att anpassas till den viljeinriktning som samhället ger planeringen.

Då kan ofta den situationen uppstå, att när de kommunala och regionala organen förutsätter en viss utveckling, så är den bestående trafikapparaten inte ägnad att befordra befolkningens befordran, om det uttrycket kan tillåtas. I en sådan situation behöver man kanske lägga om busslinjernas sträckning och detta vållar vissa problem och irrationaliteter. Det finns alltså ett system för återkallande av trafiktillstånd,

Om ändring av koncessionsbestämmelserna angående linjetrafik för personbefordran

men den författningssenkliga bakgrunden till detta system är vag och de punkter, som man där har att stödja sig på, har fördenskull sällan utnyttjats i praktiken. I verkligheten förhåller det sig så, att återkallande av trafiktillstånd strängt taget bara har ägt rum vid direkt misskötande av den trafik som tillståndet avsett.

Herr Åkesson syftar på den så kallade tredje etappen i den statliga trafikpolitiken. Det förhåller sig så att man hade en riktning att påbörja denna etapp den 1 juli 1968, och som förberedelse till den tredje reformetappen har man inom kommunikationsdepartementet upprättat ett förslag till en ny förordning om yrkesmässig biltrafik. Detta förslag bygger på synpunkter från tidigare utredningar, bland annat den s. k. busslinjeutredningen. Man har velat närmare precisera förutsättningarna för återtagande av en koncession, och man säger i ifrågasvarande paragraf bland annat: Tillstånd kan även återkallas vid underlåtenhet att driva trafik enligt tillståndet eller när med hänsyn till trafikens ändamålsenliga ordnande eller eljest synnerliga skäl föreligger.

Denna formulering finns emellertid med i nuvarande lagtext, och resultatet av denna omredigering kan för närvarande inte bedömas såsom särskilt avgörande för praxis.

Dessutom förhåller det sig så, att det av tidsskäl inte har varit möjligt att lägga fram propositionen i detta ärende till 1968 års riksdag. Kungl. Maj:t har därför funnit övervägande skäl tala för att man bör vänta med genomförandet av den så kallade tredje etappen tills bilskatteutredningens och affärsverksutredningens förslag redovisats.

Utskottets majoritet har funnit tillräckliga skäl föreligga för att kunna instämma i motionärernas åsikt, att denna fråga bör kunna lösas separat genom en direkt lagstiftningsåtgärd, som inte kräver sådana föregående ut-

redningar som man bedömde vara nödvändiga i det föregående ärendet som vi debatterade här. Man föreslår alltså direkt, att ett förtydligande av bestämmelserna skall ske ifrån Kungl. Maj:ts sida. Det är framför allt på det området som oklarheten har lett till att praxis har varit alldeles för restriktiv.

Utskottet hemställer alltså att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad utskottet anfört beträffande förtydligandet av bestämmelserna angående återkallelse av trafiktillstånd, medan motionerna i övrigt inte föreslås föranleda någon riksdagens åtgärd.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Åkesson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 61, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes om-

Om avgiftsfritt tillträde till Kullaberg

röstningen genom uppresning; och be-
fanns därvid, att flertalet röstade för
ja-propositionen.

Om avgiftsfritt tillträde till Kullaberg

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets
utlåtande nr 35, i anledning av motio-
ner om avgiftsfritt tillträde till Kulla-
berg, m. m.

I två inom riksdagen väckta, till jord-
bruksutskottet hänvisade likalydande
motioner, nämligen I: 435, av herr *Pet-
tersson, Arne, m. fl.*, och II: 540, av
herr *Henningsson m. fl.*, hade yrkats,
att riksdagen i skrivelse till Kungl.
Maj:t skulle hemställa om utredning av
frågan om allmänhetens rätt att utan
avgift få passera å väg, till vilken kro-
nan genom årligt arrende hade pas-
sagerätt.

Utskottet hade i det nu föredragna
utlåtandet av angivna orsaker hem-
ställt, att riksdagen måtte lämna mo-
tionerna I: 435 och II: 540 utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar
Johanson i Västervik (s), *Persson* i
Skänninge (s) och *Björk* (s), vilka an-
sett, att utskottets yttrande i viss an-
given del bort hava den lydelse, reser-
vationen visade, samt att utskottet bort
hemställa, att riksdagen med bifall till
motionerna I: 435 och II: 540 i skrivel-
se till Kungl. Maj:t måtte hemställa om
utredning av frågan om allmänhetens
rätt att utan avgift få passera på väg,
till vilken kronan genom årligt arrende
hade passagerätt.

Herr **PETTERSSON, ARNE**, (s):

Herr talman! Det ärende som kam-
maren nu har att behandla är, som ut-
skottet mycket riktigt konstaterar, inte
något nytt ärende. Vi har tagit upp det
tidigare, och jag lovar att om vi inte
har framgång den här gången, så kom-
mer vi tillbaka även nästa år och till
det ögonblick då vi får framgång.

Det finns emellertid någonting nytt.
Det är att en del av utskottsledamöter-
na — dess värre inte någon ifrån den-
na kammare — har kommit till insikt
om att detta är ett problem och inte
någonting som vi motionärer bara har
hållit på och lekt med. Reservanterna
delar vår uppfattning när det gäller de
bekymmer som uppstår i tätbefolkade
områden i samband med den ökade
fritiden och i samband med den ökade
rörligheten och det därav betingade be-
hovet av mark för det rörliga friluftsliv-
vet.

Skåne, som det handlar om i detta
speciella fall, tillhör otvivelaktigt de
tätbefolkade områdena. Vi har under
de senaste två åren företagit en serie
inventeringar av tillgängliga markom-
råden, dels vid stränderna, dels också
inom landskapet, som är lämpade för
rörligt friluftsliv. Den bild vi har fått
av situationen i Skåne är minst sagt
skrämmande.

Det är bara små delar av kvarvaran-
de kust som fortfarande inte av olika
skäl är oåtkomliga. Endast ungefär 20
procent av den skånska kusten har i
dag ett bra bakland och en bra bad-
strand, där inga hinder föreligger.

När det gäller landskapet i övrigt
håller situationen snabbt på att för-
sämras. Tidigare fanns rätt stora ströv-
områden. Sådana finns fortfarande
kvar, men hotet mot dem är överhäng-
ande. Vi kan förutse inom en ganska
snar framtid en situation, där efterfrå-
gan efter platser att besöka, mark att
röra sig i och stränder att bada vid
inte på något sätt kommer att motsva-
ra behovet. Det hot som i första hand
riktar sig mot dessa områden är ex-
ploatering för olika ändamål. Det är
strandområden som hotas av fritidsbe-
byggelse. Det är sammanhängande sto-
ra egendomar som nu håller på att
splittras upp, och det utrymme som
kvarstår för allmänheten blir allt mind-
re. Allra otrevligast är kanhända att
de områden, till vilka allmänheten un-

dan för undan förhindras tillträde, är de mest eftertraktade.

Detta betyder på sikt att allemansrätten blir en fiktion i Skåne, ty de områden som blir kvar för allmänheten att fritt röra sig på blir så små och så få, att det blir berättigat att tala om allemansrätten som en fiktion.

Vi har exemplifierat situationen med Kullaberg, ty det är en av de mest särregna naturformationerna i landet, ett utomordentligt begärligt friluftsmål. Av hävd finns genom det av Kullabergsbolaget ägda området rätt till genomfart till den vackraste delen av området, dit praktiskt taget alla utflykter går. Situationen är alltså den, att den vackraste delen är ett markområde som ägs av staten, men för att komma till detta område tvingas man använda sig av en väg som går över privatägd mark. Där har Aktiebolaget Kullabergs natur sedan 1915 tagit avgift av dem som besöker området under vissa perioder.

Det är såvitt vi kan förstå svårt att finna en riktig rättslig grund till denna avstängning. Någon sådan grund måste dock finnas, ty i upprepade fall har det inträffat att människor som tagit sig in på området polisanmälts och i vissa fall fått böta ganska betydande belopp.

Om man inte vill riskera att detta skall ske i fortsättningen, måste man i rimlighetens namn berätta för folk att detta är privat område, på samma sätt som man tidigare upplevde exempelvis Stockholms skärgård med landstigningsförbud osv. Det skulle betyda en återgång till det tidigare systemet. Nu gör man inte det för att området vissa tider av året är öppet för allmänheten.

Jordbruksutskottet har besökt området. I sitt 25 rader långa utlåtande säger man, att man konstaterat att ortsbefolkningen är belåten med de nuvarande förhållandena. Jag vet inte vad jordbruksutskottet här menar med »ortsbefolkningen», men sannolikt är det människorna i Brunnby kommun,

Om avgiftsfritt tillträde till Kullaberg
delkommunen i den nya Höganäs kommun. Man lär inte ha frågat några andra skåningar om de är belåtna med rådande förhållanden.

Jag vill hänvisa till att när vi förra året hade frågan uppe till behandling så uttalade förvaltningsutskottet i Malmöhus läns landsting sin sympati för de krav vi då ställde i motionen. Det här är ett område som inte bara angår ortsbefolkningen, utan det rör i första hand den miljon människor som bor i Skåne och den en och en halv miljon människor som bor på Själland. Det har i andra hand ett intresse som naturformation och som besöksmål för människor i stora delar av södra Sverige. Det är därför orimligt att avvisa vårt krav på en utredning med talet om att ortsbefolkningen är tillfredsställd med nuvarande förhållanden.

Reservanterna har stött oss i vårt yrkande på en utredning kring dessa problem. Om det lyckas att få en sådan utredning till stånd önskar jag att den kunde utvidgas till att utreda principerna om riktigheten eller orimligheten i att avgiftsbelägga natursköna platser.

Jag ber, herr talman, med det anförda att få yrka bifall till den till utskottets utlåtande fogade reservationen.

Häri instämde herr *Lokander* (s).

Herr SKÄRMAN (fp):

Herr talman! Som herr Arne Pettersson mycket riktigt sade är det inte första gången denna fråga är uppe på riksdagens bord. Riksdagen har tidigare avslagit en framställning av samma slag. Jag kan därför yttra mig ganska kort.

Jordbruksutskottet har tagit mycket seriöst på denna fråga och bl. a., som herr Pettersson också upplyste om, besökt Kullaberg och diskuterat frågan med företrädare för Brunnby kommun och för landstinget. Vi kan konstatera följande:

1) AB Kullabergs natur har genom sitt förvärv lyckats bevara ett stycke

Om avgiftsfritt tillträde till Kullaberg

underbart vacker skånenatur, varigenom man hindrat att Kullaberg varit fullbebyggd med villor och sommarstugor på samma sätt som det närliggande Mölle.

2) AB Kullabergs natur har i allt varit vad man nu betecknar allmännyttigt. Ingen har profiterat på det, allt går till skötseln.

3) Allmänt är omvittnat att området sköts på ett sätt som både ur allmänhetens och vetenskapens synpunkt är föredömligt. Ingen har gjort gällande något annat.

4) En stor del av året står området utan avgift öppet för allmänheten.

5) Under turistsäsong uttas en avgift av 75 öre per person och 2: 25 per bil. För denna avgift får man parkera på ett flertal av bolaget anlagda parkeringsplatser, ha tillgång till toaletter och utnyttja en välskött och välstädad natur samt använda en av bolaget utbyggd och underhållen enskild väg.

Beträffande denna väg vill jag emellertid rätta till ett missförstånd i motionen och som även framskymtade i herr Petterssons yttrande. Vägen är en enskild väg, som staten såsom ägare till fyrmästarbostället på Kullaberg har fått servitutsrätt till. Vägen underhålls av AB Kullabergs natur, och staten bidrar med slitagekostnader för sin trafik där. Det är således ingen allmän väg.

6) Som utskottet varit i tillfälle att konstatera är befolkningen på orten synnerligen nöjd med förhållandena och önskar ingen ändring.

Med hänsyn till att vi har så många olösta problem i vårt samhälle, som fordrar insatser och pengar, tycker jag att det är onödigt att fingra på en sak som fungerar bra och till allmän belåtenhet. Den avgift som uttages kan väl i dagens penningvärde inte på något sätt anses oskälig för de förmåner som allmänheten åtnjuter genom denna avgift.

Herr talman! Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr PETERSSON, ARNE, (s):

Herr talman! Vare sig reservanter eller motionärer har ifrågasatt den goda skötseln av detta område. Det är inte det diskussionen gäller, och inte heller riktigheten av att i ett sådant område utta avgifter för service som lämnas av människor som besöker området. Det är inte alls det som diskuteras. Vi är helt införstådda med att skötseln av området, den service som ges besökande, skall betalas endera eller till viss del av det allmänna och av dem som besöker området.

Låt mig också rätta till en sak: Det förhåller sig inte alls så som herr Skårman vill göra gällande att de intäkter som kommer från entréavgifterna enbart används till sådant som kommer den besökande allmänheten till godo. Jag skulle vilja rekommendera herr Skårman att titta på arrendekontraktet för den exklusivt använda golfbanan. Den används endast av en liten grupp människor. Titta också på de transfereeringar som sker inom området från de belopp som inbetalats av allmänheten till poster som används till exklusiva ändamål för små grupper som vistas på detta område.

En annan sak, herr Skårman, är att vi alldeles i anslutning till detta område har fått ett nytt område, som kommer att öppnas för allmänheten. Jag tänker på en donation, som om jag inte minns fel omfattar ett område på 600 tunnland, vilket kommer att stå öppet för allmänheten helt avgiftsfritt. Menar då herr Skårman att om en människa förrirrar sig från det ena området till det andra — något stängsel finns inte — skall hon bötfällas, därför att man tagit sig för att avgiftsbelägga tillträdet till Kullabergsområdet?

Jag skall inte säga något mer om vägen än att från år 1842 finns ett kontrakt när det gäller fyrplatsen, vilket innebär att staten betalar en arrendeavgift för den här vägen. Detta borde rimligen innebära att vägen skall vara

öppen för alla. Även på den punkten kan jag trösta herr Skårman med att vi tycker det vore rimligt att ifrågavärande väg sköttes av det allmänna, så att man därmed undanröjde ett av motiven för att man fortfarande har kvar, förlåt uttrycket, den här fåniga avgiften för ett naturvårdsområde.

Slutligen tror jag att herr Skårman inte riktigt fattar skillnaden mellan intressena hos de representanter för en kommun på några tusen människor, som utskottet träffat, och områdets betydelse som utflyktsmål för den miljon människor som bor i Skåne och för den en halv gång till så stora mängd människor som bor på Själland, 20 minuters färd över vattnet. Jag tror inte att vare sig herr Skårman eller utskottet förstår på vilket sätt vi i Skåne upplever detta.

Herr talman! Jag ber att fortfarande få yrka bifall till reservationen.

Herr SKÅRMAN (fp):

Herr talman! Vad herr Arne Pettersson nyss anförde ändrar ju inte någonting i sak.

Jag håller med om att det är ett utomordentligt fint område, som både skåningar och även i mycket hög grad upplänningar har haft och fortfarande har synnerligen stor glädje av. Men det är tack vare att AB Kullabergs natur har bevarat detta område, som annars skulle ha varit exploaterat för länge sedan. Vi vet att det t. ex. i Stockholms skärgård på många håll finns sådana här mycket fina områden, som har bevarats och skötts på ett föredömligt sätt.

Jag tycker det är klåfingrigt att lägga sig i en sådan sak. Om det nu ifrågavärande området missköts eller om allmänheten på något sätt hindras att besöka det, skulle jag vara med om att försöka få till stånd en inlösen. I så fall vore väl den rätta utvägen att göra området till naturreservat. Men som det nu är kan det inte vara erforderligt att det

Om avgiftsfritt tillträde till Kullaberg
allmänna tar på sig utgifter för en sak som fungerar så utomordentligt bra.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr talman! Jag hade ej tillfälle att vara med då jordbruksutskottet föregående sommar besökte Kullaberg och framför allt tittade på det område som det nu rör sig om. Av den redogörelse som lämnades jordbruksutskottet fick vi den allmänna uppfattningen, att AB Kullabergs natur tog ut en mycket blygsam avgift för att hålla vägar och parkeringsplatser inom området samt för att samla upp allt papper och annat skräp som resenärerna kastar omkring sig. Jag tror inte att det är någon unik företeelse att man tar ut en viss avgift när det gäller ett område som allmänheten besöker, även om det inte är en festplats.

Jag vågar nog säga att vi inom utskottet var praktiskt taget eniga om att vi inte hade någon anledning att gripa in med en rekommendation till riksdagen att ändra på den praxis, som tillämpats sedan gammalt när det gäller att fäcka en kostnad som majoriteten inom Fysiologiska sällskapet fann behövlig för att området skulle kunna hållas i sådant skick att det förblir attraktivt för turister.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr PETTERSSON, ARNE, (s):

Jag skall fatta mig mycket kort, herr talman!

Tanken är icke ett ögonblick att beröva det sällskap, som nu sköter det område det här gäller, rätten att sköta området, utan vad vi hela tiden har invänt emot är att man skall ta upp avgift av människor som vill besöka ett naturskönt område — det är detta som vi betraktar som orimligt. Även om avgiften är blygsam, har detta inte ett dugg att göra med principen som sådan.

Ang. barn- och ungdomsfostran samt ungdomsvård

Risken är bara att detta system kan smitta av sig. Ju större efterfrågan blir på områden av denna typ, ju större blir riskerna att vi får ett system som innebär att det skall tas ut avgifter för besök av sådana här platser. Det är detta vi vill förhindra — med Kullaberg som utgångspunkt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Pettersson, Arne*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Pettersson, Arne*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 32.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 36, i anledning av motioner om skydd mot erosion vid Löderups strandbad, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. barn- och ungdomsfostran samt ungdomsvård

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 46, i anledning av särskilda motioner angående barn- och ungdomsfostran samt ungdomsvård.

Till allmänna beredningsutskottet hade hänvisats

dels de likalydande motionerna I: 731, av herr *Holmberg m. fl.*, och II: 923, av herr *Bohman m. fl.*,

dels ock motionen II: 367, av herr *Johansson* i Skärstad och herr *Lindberg*.

I motionerna I: 731 och II: 923 hade anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte

a) hemställa om åtgärder för att förbättra skolans möjligheter att giva god fostran i enlighet med gällande målsättning,

b) uttala, att samma målsättning borde gälla jämväl för samhällets fostrande och tillrättaförande verksamhet i övrigt.

I motionen II: 367 hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om en snar utredning i syfte att närmare klarlägga orsakerna till ungdomars missanpassning och i följd därav giva riktlinjer åt förebyggande och rehabiliterande åtgärder.

Ang. barn- och ungdomsfostran samt ungdomsvård

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1. att de likalydande motionerna I: 731 och II: 923 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2. att motionen II: 367 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts, vid punkten 2, av fru *Nilsson* (cp) samt herrar *Nilsson* i Bästekille (h), *Johansson* i Växjö (cp) och *Johansson* i Skärstad (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen med bifall till motionen II: 367 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en snar utredning i syfte att närmare klarlägga orsakerna till ungdomars missanpassning och i följd därav giva riktlinjer åt förebyggande och rehabiliterande åtgärder.

Vid utlåtandet fanns därjämte fogat ett särskilt yttrande av herr *Eric Gustaf Peterson* (fp), fru *Hultell* (h), herr *Kilsmo* (fp), fru *Diesen* (h) och fru *Nilsson* (cp) samt herrar *Dickson* (h), *Rimås* (fp), *Nilsson* i Bästekille (h), *Johansson* i Växjö (cp) och *Johansson* i Skärstad (cp), i anledning av de likalydande motionerna I: 731 och II: 923.

Fru DIESEN (h):

Herr talman! I föreliggande utlåtandet från allmänna beredningsutskottet behandlas bl. a. en partimotion från högern, i vilken det tas upp väsentliga frågor rörande barn- och ungdomsfostran.

Utskottet redovisar i sitt utlåtande en del uttalanden av olika myndigheter och hänvisar dessutom till pågående utredningar, som på olika punkter tangerar de problem som tas upp i motionen. Men utskottet, som annars inte brukar ha svårt att tycka någonting i alla möjliga skiftande frågor, har i detta ärende inte uttalat någon mening om de centrala problem som tas upp i motionen. Av den anledningen har utskottets samt-

liga borgerliga ledamöter avgivit ett särskilt yttrande.

Dagens ungdom befinner sig i en svår situation. Kunskapsstoffet ökar med förfärande hastighet, samhället omdanas, och omvärlden tränger närmare, inte minst genom våra massmedia. Ungdom av i dag tvingas att ta ställning till svåra problem och ställs inför olika val-situationer som man inte alltid behärskar. Det uppstår ibland en stressituation som kan verka nedbrytande. Hur skall ungdomarna orka? Hur skall vi kunna hjälpa dem att växa upp till harmoniska och ansvarskännande människor, ty vi vill ju tro att de skall kunna skapa det rättvisare och mänskligare samhälle som vi inte har lyckats med? Skolan har ett stort ansvar när det gäller elevernas sociala fostran. För att skolan skall lyckas i sin uppgift, krävs att skolans arbetsmiljö väsentligt förbättras.

Vad menar vi då med en god arbetsmiljö? Vi menar väl att där finns en ömsesidig respekt mellan olika parter, mellan föräldrar, lärare och elever, och att det finns vissa normer som kan respekteras av alla. I den fostrande uppgift som både föräldrar och lärare har ingår att så småningom föra barn och ungdom fram till mogenhet och ett självständigt tänkande.

Vad är det då för normer vi efterlyser? Bästa svaret på den frågan tycker jag ges i ett uttalande av Svenska ekumeniska nämnden. Yttrandet är avgivet såsom remissvar i ett annat ärende, som gäller några näraliggande motioner. I vårt särskilda yttrande har vi tagit med några meningar ur nämndens utlåtande. Eftersom jag tycker att Ekumeniska nämndens uttalande är så välskrivet och eftersom jag inte är alldeles övertygad om att kammarens ledamöter har läst uttalandet med den noggrannhet som kanske fordras, ber jag att här få citera det.

»Frågan om en gemensam etisk grundval för samlivet i det svenska samhället borde därför snarare ställas som

Ang. barn- och ungdomsfostran samt ungdomsvård

en fråga om vad man, från skilda utgångspunkter, kristna såväl som icke kristna, kan enas om och vad som sålunda kan utgöra en gemensam bas av etiska värderingar på vilken alla kan mötas i ömsesidig respekt. Skolan kan svårligen kringgå det faktum, att livs-åskådningsmässig pluralism i stor utsträckning råder i vårt land, men att samtidigt ett helt block av gemensamma värderingar torde finnas, för vilka respekt kan krävas för att det demokratiska samlivet skall fungera.»

Om man kunde komma fram till en sådan codex ethicus, anser vi, som har skrivit under det särskilda yttrandet, att arbetet i samhällets fostrande och vårdande verksamhet i väsentlig grad skulle underlättas.

Jag har, herr talman, inte något särskilt yrkande.

I detta anförande instämde herr *Eric Gustaf Peterson* (fp), fru *Huttell* (h), herr *Schött* (h) och fröken *Stenberg* (h).

Fru *NILSSON* (cp):

Herr talman! Till allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 46, som vi nu behandlar och som bl. a. gäller motion II: 367, har fogats en reservation, vari betonas att det är högst angeläget med en utredning för att klarlägga orsakerna till den missanpassning som förefinnes bland dagens uppväxande ungdom.

Jag vill här kraftigt understryka att vår svenska ungdom på det hela taget är skötsam och ansvarsmedveten. Emellertid visar utvecklingen tyvärr också tendenser som inger allvarliga betänkligheter.

Utskottet framhåller att de problem som har upptagits till behandling i motionen faller inom området för flera utredningar och arbetsgrupper och kan förutsättas bli behandlade inom dessa. Eftersom jag dock inte anser detta tillräckligt, bl. a. därför att denna fråga är så betydelsefull för hela vårt sam-

hälles framtid och fordrar en mycket snabb behandling, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr *HEDLUND* (s):

Herr talman! Den fråga som behandlas i föreliggande utskottsutlåtande är, som det brukar heta från den här talarstolen, ingen ny historia. Ärendet gäller ungdomens anpassningssvårigheter i det samhälle vi har skapat. Den problematiken har sysselsatt mänskligheten i alla tider. Redan under antiken fanns det de som sade: Hur skall det gå för världen, en sådan ungdom som det växer upp i dag?

Frågan är gammal också för denna kammare. Den har behandlats varje år sedan jag kom till riksdagen, och det är fem år sedan. Nu återkommer den emellertid oftare än tidigare. Senast var den föremål för behandling vid innevarande års vårriksdag. Då hade motionerna en uppläggning som var något annorlunda. Motionärerna talade om att det behövs ökad forskning för att komma till rätta med de anpassningssvårigheter som ungdomen har i dag. De motioner som då behandlades avslogs med hänvisning till det forskningsarbete som pågår på det här området. Jag skall inte trötta kammarens ledamöter med att räkna upp alla de objekt som finns omnämnda i allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 14 år 1968. Där gjordes en kartläggning av de undersökningar och utredningar av vetenskaplig natur som pågår inom det här området.

Att nu begära någon form av utredning utöver den forskning som sker på olika ställen och utöver alla de utredningar som redan pågår finner vi vara ganska meningslöst. Jag förmodar att motionärerna åsyftar en parlamentarisk utredning, som skulle ta sig an alla dessa onekligen mycket stora problem, för vilka utskottet i och för sig känner lika varmt som motionärerna. Vi tror bara inte på att någonting står att vin-

Ang. upphävande av näringsfrihetsförordningen

na på den vägen, och därför har vi avstyrkt motionerna i det stycket.

Fru Diesen talade om det särskilda yttrande som är fogat till utlåtandet och den motion som hon betecknade som en partimotion från högern. Hon sade att utskottet inte har tyckt någonting, vilket är ganska ovanligt för allmänna beredningsutskottet. Jag kan hålla med henne om att utskottet inte har tyckt någonting den här gången. Men så har i stället en del ledamöter ansett sig böra tycka någonting. Det intressanta med deras tyckande är att det särskilda yttrandet inte alls sammanfaller med vad motionärerna har talat om. Motionärerna har talat om att man skall ge den fostran som vi i dag meddelar vår ungdom ett annat innehåll. Man skall ge den ett innehåll som överensstämmer med den kristna etiken. Jag vill uppmärksamma kammarens ledamöter på att fru Diesen refererade till ett uttalande som Ekumeniska nämnden gjort i ett annat sammanhang, och det uttalandet stämmer bättre överens med den allmänna uppfattningen än vad motionerna gör.

Fru Diesen har alltså nu tagit ställning för Ekumeniska nämndens uttalande, och jag har ingen anledning bestrida att det är en norm som vi alla kan samlas kring, oavsett om vi har en livsåskådning på kristen grund eller någon annan etisk grund. Därvidlag skiljer sig det särskilda yttrandet väsentligt från den motion som behandlas i utskottsutlåtandet.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan i punkten 1.

Sedermera gjordes enligt de rörande punkten 2 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 63, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § 1 mom. förordningen den 17 maj 1923 (nr 116) angående skatt för hundar.

Vad utskottet i detta betänkande hemställt bifölls.

Ang. upphävande av näringsfrihetsförordningen

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upphävande av förordningen den 18 juni 1864 (nr 41 s. 1) angående utvidgad näringsfrihet, m. m. jämte motioner i ämnet.

Genom en den 29 mars 1968 dagtecknad proposition, nr 98, vilken hänvisats till lagutskottet och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden och lagrådets protokoll,

dels föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om upphävande av förordningen den 18 juni 1864 (nr 41 s. 1) angående utvidgad näringsfrihet,

2) lag om rätt för utlänning och utländskt företag att idka näring här i riket,

3) lag om ändring i konkurslagen,

4) lag om ändrad lydelse av 15 § lagen den 13 juli 1887 (nr 42 s. 1) an-

Ang. upphävande av näringsfrihetsförordningen

gående handelsregister, firma och prokura,

5) lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 30 maj 1916 (nr 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag,

6) lag om rätt för utlänning och utländskt företag att sluta svenskt handelsbolag eller ingå i sådant bolag,

dels anhållit om riksdagens yttrande över vid propositionen fogade förslag till

7) förordning om tillfällig handel,

8) förordning angående ändring i förordningen den 18 maj 1956 (nr 328) om kontroll å ädelmetallarbeten,

9) förordning om ändrad lydelse av 4 § förordningen den 29 december 1949 (nr 723) angående handel med skrot, lump och begagnat gods,

10) förordning om upphävande av förordningen den 20 september 1859 (nr 47) angående utsträckt frihet för bergshanteringen.

1 § i 1864 års näringsfrihetsförordning innehöll bestämmelse om att svenskar hade rätt att driva näring på de villkor, som angivits i förordningen. Detta stadgande kunde enligt Kungl. Maj:ts förslag upphävas utan att ersättas av annan författningsbestämmelse.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

A. de likalydande motionerna I: 956, av herr *Werner*, och II: 1213, av herr *Hermansson m. fl.*,

B. de likalydande motionerna I: 969, av herr *Gösta Jacobsson m. fl.*, och II: 1231, av herr *Lothigius m. fl.*,

C. de likalydande motionerna I: 970, av herrar *Lundberg* och *Sveningsson*, samt II: 1233, av herr *Nordgren* och herr *Magnusson* i Borås, ävensom

D. de likalydande motionerna I: 971, av herrar *Åkerlund* och *Sveningsson*,

samt II: 1232, av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*

I motionerna I: 969 och II: 1231 hade föreslagits, att riksdagen i första hand skulle avslå propositionen nr 98 och i andra hand besluta, att 1 § förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet alltså skulle gälla.

I motionerna I: 971 och II: 1232 hade yrkats, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 98 skulle besluta

1. avslå Kungl. Maj:ts förslag till lag om upphävande av förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet såvitt avsåge 1 § samt

2. att 1 § i nämnda förordning skulle ändras så till vida, att orden 'som här nedan upptagas' ersattes av orden 'som stadgas i författning'.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 969 och II: 1231, såvitt däri yrkats avslag på propositionen nr 98;

B. att riksdagen med avslag på dels motionerna I: 969 och II: 1231, såvitt däri yrkats att 1 § förordningen den 18 juni 1864 (nr 41 s. 1) angående utvidgad näringsfrihet skulle kvarstå, dels motionerna I: 971 och II: 1232 måtte antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om upphävande av nämnda förordning;

C. att riksdagen med avslag på motionerna I: 956 och II: 1213 måtte antaga de i propositionen under 2)—6) angivna lagförslagen och lämna de under 7)—10) angivna författningsförslagen utan erinran; samt

D. att motionerna I: 970 och II: 1233 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits, vid B i utskottets hemställan, av herrar *Alexander* (fp), *Ebbe Ohlsson* (h), *Akeson* (fp), *Nyberg* (fp) och *Tobé* (fp)

Ang. upphävande av näringsfrihetsförordningen

samt herr *Josefson* i Arrie (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under B hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 969 och II: 1231, såvitt de rörde 1 § förordningen den 18 juni 1864 (nr 41 s. 1) angående utvidgad näringsfrihet, samt motionerna I: 971 och II: 1232 — med förklaring att propositionen icke kunnat oförändrad bifallas — för sin del måtte antaga i reservationen infört förslag till lag om ändring i nämnda förordning.

Herr **JACOBSSON, GÖSTA**, (h):

Herr talman! Jag hade kanske inte tänkt att jag skulle få ordet före reservanterna, men som motionär ber jag att få säga några ord trots att jag och mina medmotionärer i en punkt inte fått något medhåll alls av utskottet. Det är fråga om motionerna I: 969 och II: 1231. Vårt yrkande om avslag på propositionen har nämligen enhälligt avstyrkts. Avslagsyrkandet har av oss framställts med hänsyn till det nordiska samarbetet och det nya läge som efter propositionens framläggande uppstått på den nordiska fronten genom statsministermötet i Köpenhamn i april.

Jag och mina medmotionärer har inte haft så mycket att erinra mot propositionens principer eller de lagbestämmelser som föreslås, och vi skulle helst ha velat inskränka oss till ett bordläggningssyrkande. Men då ett sådant yrkande av konstitutionella skäl inte kunnat framställas, eftersom det gäller bordläggning till en riksdag efter nyval, har jag tvingats ställa ett avslagsyrkande, även om ett sådant yrkande kan förfalla onödigt bryskt.

Vad jag menar är att när detta lagförslag nu har legat sex år i handelsdepartementets byråådor — vilket ju inte vittnar om någon större brådska eller angelägenhetsgrad — kunde det ha fått vänta litet till. Väntetiden hade inte behövt bli så lång, eftersom den särskilda arbetsgrupp, som tillsatts för att ut-

reda förutsättningarna för en enhetlig nordisk lagstiftning på näringsutövningens område, skall slutföra sitt arbete före detta års utgång eller i alla händelser före Nordiska rådets möte i mars nästa år.

Jag anser nämligen att ett beslut av riksdagen om införande av ett helt nytt svenskt lagkomplex och avskaffandet av en hundraårig lag, medan utredningen pågår, lätt kan i de övriga länderna uppfattas som om Sverige egentligen inte eftersträvar något samarbete på detta område, eller möjligen vill diktera linjerna för den nordiska lagstiftningen på området genom att ställa de övriga länderna inför ett fait accompli. Vanlig hövlighet i det nordiska umgänget borde enligt min mening ha fordrat att vi väntade ett halvår, till dess sikten hade klarnat på detta område. Det är detta som ligger bakom motionerna.

Jag är medveten om att etablering i Sverige av andra nordiska länders rättssubjekt inte genom de nya lagreglerna kommer att försvåras. Jag är också medveten om att en särskild paragraf intagits med tanke på de blivande internationella överenskommelserna, enkanterligen en svensk eventuell anslutning till EEC. Jag vet också att lagförslaget ger Kungl. Maj:t rätt att medge undantag om det är påkallat med hänsyn till det nordiska samarbetet. Dessa ting känner jag alltså väl till.

Vad jag har åsyftat är allenast att vägen skall vara fri för det nordiska samarbetet. Ett vittgående samarbete som går ut på en konform, en enhetlig lagstiftning för samtliga länder rörande rätten till näringsutövning har för mig varit en stor tanke. Det är kanske därför som jag i detta ärende har varit litet envisare än jag brukar vara.

I ett avseende innebär de föreslagna nya lagreglerna en viss utvidgad liberalisering i förhållande till nuläget, visserligen inte så stor men dock någon. Därigenom avlägsnar vi oss ytterligare ett steg från de lagregler som gäller i

Ang. upphävande av näringsfrihetsförordningen

de övriga nordiska länderna, vilket kan vara ägnat att försvåra förhandlingarna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till det i motionerna I: 969 och II: 1231 framställda avslagsyrkandet. Om detta yrkande inte vinner kammarens bifall yrkar jag bifall till reservationen.

Herr **OHLSSON, EBBE**, (h):

Herr talman! Vid detta utlåtande är fogad en reservation av herr Alexanderson m. fl. Det är troligt att man i dag betraktar det som tämligen självklart att full frihet råder för svenska medborgare att här i landet driva näring, om ej uttryckligt hinder däremot är föreskrivet i grundlagsenlig ordning. Ur den synpunkten skulle det väl knappast behövas en allmän föreskrift rörande svenska rättssubjekts rätt att idka näring inom landet.

Reservanterna anser emellertid i likhet med flera remissinstanser att principen om att full näringsfrihet råder ändå på något sätt bör komma klart till uttryck i lag. Då kan man också hänvisa till att bestämmelser av denna art har tagits upp i författningsutredningens förslag till regeringsform.

Den allmänna näringsfrihetsförklaringen tillkom i samband med skråväsendets avskaffande för över 100 år sedan och har sin orsak och sitt ursprung i de förhållanden som då rådde. Det kan naturligtvis med visst fog hävdas att denna första paragraf endast har en formell innebörd. Men enligt reservanternas mening har det ändå ett visst värde att principen om allmän näringsfrihet alltjämt kommer till uttryck i vår författning.

Den enda ändring som reservanterna föreslår i 1 § är att orden »som här nedan upptagas» utbyts mot orden »som stadgas i författning».

Jag kan, herr talman, inte neka mig nöjet att ta in denna första paragraf, som man har kallat näringsfrihetsförklaringens magna charta, i kammarens protokoll. Den lyder: »Svensk man el-

ler kvinna är, med undantag och inskränkningar samt under de villkor i övrigt, som stadgas i författning, berättigad att i stad eller å landet idka handels- eller fabriksrörelse, hantverk eller annan hantering; att till utrikes ort utföra eller därifrån införa samt inrikes orter emellan fortskaffa varor, ävensom att reda i skepp för såväl inrikes som utrikes fart.»

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Alexanderson m. fl. avgivna reservationen.

Herr **KARLSSON, GÖRAN**, (s):

Herr talman! Jag hade i går kväll tillfälle att ge herr Jacobsson en komplimang för att han hade bedömt regeringens handlande i ekonomiskt hänseende som riktigt, och jag tyckte nog att han var på glid ifrån sina gamla ståndpunkter när det gällde omdömet om landets ekonomi. Men i dag är herr Jacobsson tillbaka i sin något konservativa syn på dessa frågor. Jag klandrar honom inte för detta, ty jag förstår att han har sitt hjärta i den ordning som råder. Jag förstår också att han i den nordiska gemenskapens intresse vill att vi skall avvakta, så att lagstiftningen om näringsfriheten kan samordnas.

Jag tror inte det finns anledning för oss i Sverige att vänta på att de andra nordiska länderna skall göra ändringar i sin lagstiftning. Vi avser inte här att ändra praxis, utan vi tar bara bort en bestämmelse som visserligen lagtekniskt har funnits i mer än 100 år men som inte gäller i praktiken. I det praktiska livet har vi nämligen redan anpassat det hela till det samhälle som vi lever i i dag. När man nu föreslår att denna paragraf skall tas bort och man inte längre skall ha den inskriven i lagstiftningen, så tycker jag nog att det är sakligt berättigat. Om vi skall anpassa vår lagstiftning till andra länders så kan vi få vänta. Jag tror också att vad som här föreslås är en sak som

Ang. begränsning av svavelhalten i eldningsolja

ligger i tiden och att vi därför bör fatta beslut nu. Skillnaden mellan reservanternas och utskottets linje är ju också mest av formell natur.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående envar av punkterna A och B samt därefter särskilt rörande punkterna C och D.

Därefter gjordes enligt de beträffande punkten A förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 969 och II: 1231, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

I fråga om punkten B, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ohlsson, Ebbe*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 63 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ohlsson, Ebbe*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 66;

Nej — 48.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls därpå vad utskottet hemställt i punkterna C och D.

Ang. begränsning av svavelhalten i eldningsolja

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 64, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående begränsning av svavelhalten i eldningsolja jämte motioner i ämnet, dels motioner angående lagstiftning rörande miljövård m. m. i viss del.

Genom en den 19 april 1968 dagtecknad proposition, nr 122, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om begränsning av svavelhalten i eldningsolja.

I propositionen hade föreslagits förbud mot förbränning av olja med högre svavelhalt än 2,5 viktprocent efter den 30 juni 1969. Vidare föresloges, att Kungl. Maj:t skulle få bemyndigande att ytterligare sänka den högsta tillåtna svavelhalten. Sänkningen avsåges ske

Ang. begränsning av svavelhalten i eldningsolja

i den takt ekonomiska och tekniska förutsättningar funnes härför.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

A. de likalydande motionerna I: 967, av herrar *Brundin* och *Hübinette*, samt II: 1226, av fru *Sundberg m. fl.*, såvitt nu vore i fråga,

B. de likalydande motionerna I: 972, av herrar *Österdahl* och *Wirtén*, samt II: 1234, av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.*,

C. motionen II: 1225, av herr *Henningsson m. fl.*, ävensom

D. motionen II: 1227, av herr *Jansson m. fl.*

I detta sammanhang hade utskottet jämväl behandlat de fristående motionerna I: 28, av herr *Werner*, och II: 37, av herr *Hermansson m. fl.*, såvitt nu vore i fråga.

I motionerna I: 972 och II: 1234 hade anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att en tidsplan för begränsning av svavel-dioxidutsläpp i luften fastställdes i enlighet med statens naturvårdsverks förslag samt att Kungl. Maj:t i övrigt måtte beakta vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att riksdagen med avslag på motionen II: 1225 måtte bifalla propositionen nr 122; samt

B. att följande motioner, nämligen
a) I: 28 och II: 37, såvitt avsåge det däri vid 2 upptagna yrkandet;

b) I: 967 och II: 1226, såvitt de hänvisats till lagutskott;

c) I: 972 och II: 1234;

d) II: 1225; samt

e) II: 1227,

i vad de ej kunde anses besvarade genom vad utskottet i utlåtandet anför och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet fanns fogat ett särskilt yttrande av herrar *Nils-Eric Gustafsson* (cp), *Österdahl* (fp) och *Tobé* (fp).

Herr **ÖSTERDAHL** (fp):

Herr talman! Tredje lagutskottet anser det angeläget att utsläppen av svavel-dioxid begränsas. Jag delar helt den uppfattningen. Men utskottet drar inte ut konsekvensen av sitt ställningstagande, då utskottet godtar propositionens förslag om sänkning av svavelhalten i själva eldningsoljan. Därför har jag och några andra ledamöter fogat ett särskilt yttrande till utskottets utlåtande.

Det är ju inte svavelhalten i oljan som är det primära, utan det är svavel-dioxidutsläppet i rökgaserna som sprides ut över omgivningen och medför skador som är det primära i detta sammanhang. Kommer det inte med något svavel ut genom skorstenen eller håller sig svavelhalten under en viss godkänd nivå, gör det väl detsamma hur svavelhaltig oljan i och för sig är. I den motion som jag varit med om att lämna här i kammaren trycks det just på den synpunkten.

Vi finner det helt naturligt, säger vi i motionen, att man i första hand inte uppställer normvärden i termer av högsta tillåtna svavelhalt i oljan, utan att man som huvudregel fastställer maximivärden för högsta tillåtna svavel-dioxidutsläpp per kilogram olja. En metod att komma under en sådan maximigräns är då att använda lättare olja, en annan är att förse sin eldningsanläggning med tillfredsställande rökgasrenare. Det är ju verkligen angeläget att den tjockare oljan som har högre svavelhalt inte uteslutes från användning här i landet, utan att man även i fortsättningen kan använda denna olja då den ju är billigare än tunnare olja. Därför är det också ur nationalekonomisk synpunkt viktigt att den inte förbjödes. De kvantiteter tjockolja som årligen importeras är betydande. Jag anser det därför angeläget att de företag som verkligen vill satsa på eld-

Ang. begränsning av svavelhalten i eldningsolja

ningsanläggningar med anordningar för rökgasrening också uppmuntras till det. Anläggningarna är dyra, och man måste därför ha säkerhet för att man verkligen får använda tjockolja. Den säkerheten måste man ha innan man investerar i sådana anläggningar.

Författningsförslaget talar om svavelhalten i eldningsoljan och att länsstyrelsen får medge undantag. Det är inte tillräckligt, tycker jag. Det är inte klart utsagt att man kan räkna med dispens. Enligt min mening skall undantag regelmässigt beviljas för dem som har skaffat sig anläggning med tillfredsställande rökgasrening. Detta hade bort framgå av författningstexten.

Herr HANSSON (s):

Herr talman! Herr Österdahl hade inget yrkande som konsekvens av sitt anförande, och det kanske inte var väntat eftersom det inte finns någon reservation, utan man har stannat vid ett särskilt yttrande till utskottets utlåtande.

Jag tycker ändå att det i klarhetens intresse är riktigt att jag säger några ord om utskottets ställningstagande.

Frågan om miljöförstöringen över huvud taget är ju synnerligen aktuell. Statsmakterna i vårt land har också i god tid vidtagit åtgärder för att få hela miljöproblemfältet under kontroll och behandling genom att tillskapa ett särskilt statligt verk för handläggning av dessa ärenden.

När det nu gäller de svavelhaltiga eldningsoljorna vill jag hänvisa till att naturvårdsverket i sin framställning, som ligger till grund för den föreslagna lagstiftningen, har anlagt dels den aspekt som finns i lagstiftningen, nämligen svavelhalten i de använda oljorna, dels den aspekt som herr Österdahl berör, nämligen svaveldioxidutsläppet som grund för lagstiftningen.

Lagstiftarna har sagt sig, att det är alldeles för komplicerat att släppa hela fältet fritt genom att bara inrikta sig

på svaveldioxidutsläppet. Det måste vara fel att skjuta in sig på en kontroll av vad som släpps ut ur skorstenarna, när det så mycket enklare kan kontrolleras genom att man över huvud taget inte tillåter mer en viss mängd svavel i den olja man eldar med. Denna utformning av lagens bestämmelser utesluter inte möjligheten att använda den billigare, svavelrikare oljan. Det är därför länsstyrelserna har givits en dispensmöjlighet. Den som vill använda svavelrikare olja har möjlighet att få dispens därtill under förutsättning att han anser det förenligt med sina ekonomiska intressen att för denna billigare oljas skull installera den ganska kostnadskrävande rökgasrening som måste bli konsekvensen.

Då säger herr Österdahl och de övriga som står bakom det särskilda yttrandet, att den som vill investera i dessa rökgasreningssystem bör ha den säkerheten att han vet att han automatiskt får dispens.

Vi kan inte blunda för möjligheten att om man givit lagstiftningen den utformningen, så hade kanske många satsat på en otillräcklig rökgasrening, en kanske inte helt tillfredsställande anordning, och därigenom kommit i en besvärlig situation sedan väl installationen var gjord och länsstyrelsen med hjälp av den expertis den har till sitt förfogande konstaterat, att den inte var tillräcklig. Därför bör det viktiga steget att rena rökgaserna föregås av erforderliga konsultationer med den tillståndsgivande myndigheten. Utskottet är här enigt med propositionen. Departementschefen förklarar i propositionen att om man når den grad av rening som är åsyftad då uppstår inga problem. Men man bör inte ge sådan lösning åt bestämmelserna att de kan förläda till installationer av otillräckliga anordningar. Vi har sett exempel på att sådant kan förekomma. Det är inte bara det att en installation kan vara otillräcklig, den kan också vara felaktigt utförd eller felaktigt skött. Därför

Interpellation ang. lämplighetsprövning av blivande präster

bör denna kontroll få den utformning som propositionen föreslår.

Det finns inget yrkande på någon avvikelse från utskottets förslag, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 148, angående godkännande av avtal mellan Sverige och Singapore för undvikande av dubbelbeskattning och förhindrande av skatteflykt beträffande skatter på inkomst och förmögenhet, m. m.; samt

nr 161, med förslag till lag om förskott vid upplåtelse av bostadsrätt, m. m.

Interpellation ang. lämplighetsprövning av blivande präster

Herr BJÖRK (s) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! I motion av biskoparna Helge Ljungberg och Gert Borgenstierna till det den 5 oktober 1958 avslutade biskopsmötet aktualiserades frågan om en lämplighetsprövning, vari testning borde ingå, avseende de teologie studerande, som förklarar sig vilja bli präster. I motionen framhölls det otillfredsställande i att kyrkan för närvarande saknar instrument och enhetlig metod att pröva de teologie studerandes lämplighet för prästkallet förrän de nått den praktisk-teologiska övningskursen eller begär att få prästvigas. Biskopar och lärare förklarades sakna tillräckligt material att företaga bedömningar om lämplighet. »Det kan vidare leda till bitterhet och personliga tragedier för studeranden, som saknar förutsättningar för prästtjänsten men som utan att i tid sakkunnigt bli avradda fortsätter studierna

och efter dessas avslutande vägras prästvigning. Dessa studeranden skulle kanske passa utmärkt för andra tjänster eller yrken inom eller utom kyrkan.»

Biskopsmötet beslöt i enlighet med motionärernas förslag tillsätta en kommitté med uppgift att utreda och lämna förslag till en lämplighetsprövning, vari testning bör ingå, avseende de teologie studerande, som förklarar sig vilja bli präster. Förslag från kommittén väntas till nästa biskopsmöte, som äger rum i januari 1969. I kommitténs uppgifter synes ingå att utreda finansieringen och val av lämplig testmetod.

Med anledning av motionerna I: 341 och II: 411 vid 1965 års riksdag, berörande problem i anknytning till användningen av psykologiska testmetoder vid anställning och befordran i statlig tjänst, underströk allmänna beredningsutskottet i sitt utlåtande, att testningsresultat endast finge ses som en bland de faktorer som bör läggas till grund för myndigheternas beslut i personalfrågor. Utskottet fann angeläget att stor försiktighet iakttoges vid användandet av den psykologiska testningen inom statsförvaltningen med hänsyn till bl. a. att ytterligare prövning erfordras beträffande tillförlitligheten hos använda testmetoder, att bristen på kvalificerade psykologer för här ifrågasvarande arbetsuppgifter är kännbar, att organisatoriska frågor rörande forskning och utbildning måste lösas och att de komplicerade problemen rörande offentlighet och sekretess beträffande testmaterialet tarvar en ingående prövning. Utskottet ville även fästa uppmärksamheten på att här är fråga om förhållanden av stor betydelse när det gäller att uppehålla den grundlagsstadgade principen om förtjänst och skicklighet som enda och avgörande befordringsgrunder. Riksdagen anslöt sig till utskottets utlåtande.

Med anledning av motionerna I: 120 och II: 158 vid 1967 års riksdag angående inrättandet av ett centralt granskningsorgan för sådana psykologiska testinstrument som anlitas i samband

Interpellation ang. lämplighetsprövning av blivande präster

med anställning och befordran i statlig tjänst uttalade allmänna beredningsutskottet att det inte skulle vara ändamålsenligt att nu inrätta ett centralt granskningsorgan, eftersom många frågor som äger samband med psykologiska testmetoder och testinstrument först måste vara bättre utredda. Utskottet hänvisade i detta sammanhang bl. a. till frågan om testinstrumentens användningsområde.

Civilministern tillsatte den 22 mars 1968 en utredning om förutsättningarna och formerna för psykologiska undersökningar inom statsförvaltningen m. m. I utredningens direktiv ingår bl. a. att undersöka vissa testmetoders syfte, konstruktion och praktiska användbarhet vid personurval inom olika delar av statsförvaltningen, att uppmärksamma olika psykologiska metoders tillförlitlighet jämfört med andra urvalsmetoder, att undersöka riskerna för en alltför ensidig och begränsad bedömning vid urvalsprov som grundas på i förväg uppställda krav i fråga om personlighetsegenskaper, vikten av att undersökningar i ett personalärende begränsas till att omfatta de sidor av personligheten som har omedelbart intresse för avgörande av ärendet samt frågan om mät- och bedömningsmetodernas tillförlitlighet när det gäller att förutse en persons framtida förmåga och utvecklingsmöjligheter. De sakkunniga skall även behandla frågor som uppkommer när psykologiska urvalsmetoder skall införas inom nya statliga verksamhetsområden eller beträffande nya personalkategorier. Förslag till riktlinjer för tillämpning av testmetoder i vidgad omfattning liksom för handhavandet av testmaterial o. d. bör utarbetas.

Det förefaller sannolikt att biskopsmötet inte uppmärksammat riksdagens tidigare uttalanden i refererade frågor och direktiven för den nyligen tillsatta utredningen. Möjligen kan det hävdas att frågan om urvalsmetoder för blivande präster ligger vid sidan av frågan om urvalsmetoder för olika personalka-

tegorier inom statsförvaltningen i allmänhet. Utredningsdirektiven omfattar emellertid frågan om införande av psykologiska urvalsmetoder inom nya statliga verksamhetsområden och beträffande nya personalkategorier. Så länge banden mellan kyrka och stat inte blivit avklippta, verkar det rimligt att riksdagens tidigare uttalanden och utredningsdirektiven bör vara vägledande för biskopsmötets ställningstaganden i berörda frågor. Biskopsmötets beslut vittnar om en stark, kanske alltför stark tro på möjligheterna att genom psykologiska testningar av unga studerande förutsäga deras framtida lämplighet som präster. Svårigheterna därvidlag framstår emellertid som särskilt betydande i fråga om prästyrket med dess mångskiftande karaktär. Uppställande av krav i fråga om egenskaper hos blivande präster kan också medföra risker för konformism i personurvalet på ett område, där det bör finnas utrymme för originella och avvikande personlighetstyper. I den mån biskopsmötets beslut syftar till att komplettera yrkesvägledningen för teologie studerande kan det möta mindre starka invändningar än om avsikten är att ge underlag för framtida beslut om prästvigning. Formuleringen av motionen och biskopsmötets beslut utesluter inte möjligheten att de planerade testningarna i framtiden kan få en avgörande betydelse vid biskopsbeslut om prästvigning. Ur rättssäkerhetssynpunkt kan därmed uppstå allvarliga och ömtåliga problem.

Med hänvisning till det anförda får jag anhålla om kammararens tillstånd att till statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet rikta följande interpellation:

Anser statsrådet att biskopsmötets beslut angående testning av blivande präster står i god överensstämmelse med riksdagens tidigare uttalanden i närliggande frågor samt med direktiven för utredningen om förutsättningarna och formerna för psykologiska undersökningar inom statsförvaltningen m. m.,

Interpellation ang. transport av vapen m. m. i järnvägsvagn

och vilka åtgärder anser statsrådet möjliga och lämpliga med anledning av beslutet?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spørsmål finge framställas.

Interpellation ang. transport av vapen m. m. i järnvägsvagn

Ordet lämnades härefter till herr **HÜBINETTE** (h), som yttrade:

Herr talman! I samband med debatten om den ökande brottsligheten har det vid ett flertal tillfällen påpekats de risker som är förenade med att vapen, ammunition och sprängämnen förvaras i militära förråd på icke fullt bestryggande sätt.

Det har emellertid på detta område genomförts en rad skärpningar av gällande bestämmelser, och man är nu från militära myndigheters sida helt införstådd med det ansvar som måste åläggas den som handhar eller förvarar ammunition och sprängämnen.

Med detta som bakgrund framstår det som mycket anmärkningsvärt att det vid transport av sprängämne med statens järnvägar inte finns några bestämmelser som i nämnvärd grad är ägnade

att förhindra att obehöriga kommer i besittning av de här berörda varorna. Enligt järnvägsstyrelsens instruktion (SFS 620 bilaga 3) är den enda lösning av järnvägsvagnarna som är anbefalld plombering med järnvägens plomber omedelbart efter lastning. Någon anvisning om en effektiv lösning av vagnen finns således icke. Följden har blivit upprepade stölder från transporter av bl. a. sprängämnen, vilket från allmänhetens sida måste anses vara helt otillfredsställande.

Med stöd av det sagda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få ställa följande fråga.

Har statsrådet observerat de bristfälliga instruktioner som finns rörande lösning av järnvägsvagnar lastade med vapen, ammunition och sprängämnen?

Även denna hemställan bifölls.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 13.58.

In fidem

Leif Ekberg

/Solveig Gemert

Fredagen den 15 november

Kammaren sammanträdde kl. 14.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollet för den 7 in-
nevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 148, angående godkännande av avtal mellan Sverige och Singapore för undvikande av dubbelbeskattning och förhindrande av skatteflykt beträffande skatter på inkomst och förmögenhet, m. m.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 161, med förslag till lag om förskott vid upplåtelse av bostadsrätt, m. m.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 155, angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1968/69;

nr 160, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § 1 mom. vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648);

nr 169, angående godkännande av ett konsortialavtal mellan staten och ASEA om samarbete på atomkraftområdet, m. m.;

nr 170, med förslag till lag angående ändring i lagen den 19 maj 1944 (nr 219) om djurskydd; samt

nr 171, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 4:o och 16:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av proposition med förslag till lag angående ändring i lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar (i viss del) jämte följdmotion;

nr 24, i anledning av motioner angående viss offentlighet i riksdagens utskott;

nr 25, i anledning av motioner angående översyn av 90 § regeringsformen;

nr 26, i anledning av motioner om inrättande av ett skattelagråd;

nr 27, i anledning av motioner angående mandatperioden för stads- och kommunalfullmäktige samt landstingsmän;

nr 28, i anledning av motioner angående landstingsledamots förslagsrätt;

nr 29, i anledning av motion om samarbete mellan kommuner i olika nordiska länder;

nr 30, i anledning av motioner angående kommunal- och landstingsrådets ställning i kommunalrättsligt hänseende m. m.;

nr 31, i anledning av motion om ändring av valbarhetsbestämmelserna för ledamot av byggnads- eller fastighetsnämnd;

nr 32, i anledning av motioner om vidgad rätt för församling inom svenska kyrkan att anslå medel till svensk sjömansvård utomlands;

nr 33, i anledning av motioner om rätt för borgerlig primärkommun och landstingskommun att bevilja anslag till politiskt parti för viss informationsverksamhet;

nr 34, i anledning av motion angående landstingskommuns upptagande av statliga lån;

Meddelande ang. enkel fråga

nr 35, i anledning av motion om ändrad tid för granskning av röstlängd;

nr 36, i anledning av motion angående tjänstledighet för politiska förtroendeuppdrag; samt

nr 37, i anledning av motioner om offentliggörande av handlingarna rörande utlämningen av de baltiska flyktingarna år 1946;

statsutskottets utlåtanden:

nr 161, i anledning av motioner om inrättande av en reklamationsnämnd vid televerket;

nr 162, i anledning av motioner angående filmdistributionen m. m.;

nr 163, i anledning av motioner om det statliga tidskriftsstödet och om litterär uppläsningsverksamhet;

nr 164, i anledning av motioner angående bostadsanskaffningslån för köp av egnahemsfastighet; samt

nr 165, i anledning av motioner angående meritvärdet av tjänstgöring i u-land;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m. jämte motioner; samt

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till godkännande av tilläggsprotokoll mellan Sverige samt Storbritannien och Nordirland rörande ändring i det i London den 28 juli 1960 undertecknade avtalet för undvikande av dubbelbeskattning och förhindrande av skatteflykt beträffande inkomstskatter, i dess ändrade lydelse enligt det protokoll som undertecknats i London den 25 mars 1966;

bankoutskottets utlåtande nr 59, i anledning av motioner om skärpta regler för svenska företags utlandsinvesteringar, m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 63, i anledning av motion angående handläggning av ärenden rörande kommunalt bostadstillägg m. m.;

nr 64, i anledning av motioner om rätt att för förmån inom den allmänna försäkringen tillgodoräkna vård av barn i hemmet; samt

nr 65, i anledning av motion om tillgodoräknande av sjukpenning m. m. för pension;

tredje lagutskottets utlåtande nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående upphävande av lagen den 20 juni 1924 (nr 384) om återköpsrätt till fast egendom, m. m.;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av motioner angående expertis vid överklagande av beslut av hingstpremieringsnämnd;

nr 38, i anledning av motioner angående skogsvårdslån;

nr 39, i anledning av motion om inrättande av ett skadedjurslaboratorium; samt

nr 40, i anledning av motioner om vissa stödåtgärder i glesbygdsområden; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 47, i anledning av motion om överlämnande av svenska skolböcker till skolor i Finland;

nr 48, i anledning av motioner angående kulturpolitiken; samt

nr 49, i anledning av motion angående utvecklingen i skärgårdsområdena.

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla fråga denna dag framställdes av herr *Österdahl* (fp) till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet: »Har Statsrådet uppmärksammat att riksförsäkringsverket på grund av försäkringsdomstolens beslut utfärdat ett cirkulär (nr 6/68) vari bl. a. meddelas, att sjukpenning under arbetsvårdstid inte kan utgå till (handikappad) för-

säkrad längre tid än som kan anses erforderligt för att den försäkrade skall kunna återgå i arbete och förvärva minst hälften av den arbetsinkomst han kunnat påräkna i sin tidigare sysselsättning om han varit frisk?

Är Statsrådet beredd att vidta åtgärder för att förhindra att sjukpenningen upphör i sådana fall under omskolning eller, om detta inte är lämpligt, att den som blivit fräntagen sjukpenningen blir ekonomiskt kompenserad på annat

Meddelande ang. enkel fråga
sätt för det inkomstbortfall under omskolning som förlorad sjukpenning medför?»

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.08.

In fidem

Leif Ekberg

/Solveig Gemert